

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος "Εβδομος

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ
1 Ἰανουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἶναι ἑτησιαί.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

4 Μαρτίου 1879

ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΟΥ

TACHYDROM. THS ELLADOS EN ETEI 1821

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

Αὐτοβιογραφία γέροντος Χίου.

Συνίξις: ἰδί σελ. 113.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Ὁ ἄνεμος ἦτο νότιος, τὸ δὲ τρεχαντήριον ἐπὶ πῆδα ταχὺ διευσθύνεμεν πρὸς τὴν Χίον. Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἐπροχώρου τῆς νυκτὸς αἱ ὥραι, ἤβανε δυσχερὲς ἡ ταχύτης τοῦ δρόμου τοῦ ὑπὸ τὴν βίαν τοῦ σφοδρυνόμενου ἀνέμου. Οἱ ἔχοντες τὴν πεῖραν τοῦ Αἰγαίου γνωρίζουσι πόσον δνότος ἀποβαίνει ὀχληρὸς ἐπ' αὐτοῦ. Πρώτην τότε φοράν κατελήφθη ὑπὸ τῆς νόσου τῶν θαλασσοπορούντων. Ἐξαπλωμένος ἐπὶ τῆς πρύμνης ἡσθάνομην ὑπ' ἐμὲ τὸ σκάφος ὑψούμενον καὶ καταπίπτον καὶ ἤκουον τὸν ἄγριον ρόχθον τῆς θαλάσσης πληττούσης τὰ πλευρά του, τὸν ὀργίλον συριγμὸν τῶν ἀφρίζοντων κυμάτων, τῶν σχοινίων τὸν γογγυσμόν, καὶ τοῦ πηδαλίου τὸ τρίξιμον. Εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς κλειστούς, ἀλλὰ δὲν ἐκοιμήθην ὅλην τὴν νύκτα. Τὰ μέλη μου ἦσαν βαρέα, μοὶ ἔλειπε δὲ καὶ δύναμις καὶ θέλησις νὰ τὰ κινήσω. Πολλάκις ἐβράχην ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἀλλ' οὔτε νὰ μετατοπίσω ἡδυνάμην, οὔτε συνδρομὴν νὰ ἐπικαλεσθῶ. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἤκουσα τὸν πλοίαρχον λέγοντα πρὸς τὸν πηδαλιούχον, ὅτι ἐὰν δυναμώσῃ περὶ σσότερον ὁ ἄνεμος θὰ κάμῃ χύσιν. Νὰ κάμῃ χύσιν! Ἐσυλλογίσθην τὰ δύο μου βαρέλια, τὰ ὅποια κείμενα ἐπὶ τοῦ σίτου ἦσαν τὰ προχειρότερα πρὸς θυσίαν. Δι' αὐτῶν ἐσκόπουν νὰ περιπλανηθῶ εἰς Χίον, ὡς πωλητής, μέχρις οὗ φθάσω εἰς τὸν Πύργον μας. Ἄνευ αὐτῶν ἀνε-

τρέπετο τὸ σκεδιδόν μου καὶ κατεστρέφετο ἡ ἐλπίς μου. Ἦθελον ν' ἀποτείνω τὸν λόγον πρὸς τὸν πλοίαρχον, νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ μοῦ φεισθῇ, τοῦλάχιστον νὰ μὴ ρίψῃ καὶ τὰ δύο εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' οὔτε νὰ κινηθῶ εἶχον τὴν δύναμιν οὔτε νὰ λαλήσω. Τὸ δὲ πλοῖον ὑψοῦτο καὶ κατέπιπτε βιαιότερον ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ ἤρχιζε νὰ μὲ καταλαμβάνῃ ὁ φόβος μὴ δὲν κινδυνεύωσι τὰ βαρέλια μου μόνα. Εὐτυχῶς οἱ φόβοι μου ἀνεδείχθησαν μάταιοι. Τὸ πλοῖον ἦτο καλόν, ὁ δὲ Καπετὰν Κεφάλας ἐγνωρίζε τὴν τέχνην του. Τὴν αὐγὴν ἐλλιμενίζομεθα ἐντὸς ὁρμίσκου ἀσφαλοῦς καὶ ἡσύχου κατὰ τὰ μεσημβρινότερα τῆς Χίου παράλια.

Ἡ περὶ τὸν ὄρμον παράλια ἦτο καλλιέργημένη ἀλλ' ἀκατοίκητος, ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων ὁμῶς εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασιν, ἐν μέσῳ λόφων χλοερῶν, ὁ ἥλιος ἠκτινοβόλει ἐπὶ τῶν λευκῶν οἰκιῶν τριῶν ἢ τεσσάρων μικρῶν χωρίων. Παρὰ δὲ τὸν αἰγιαλὸν ἦτο ἠγκυροβολημένον ἕτερον πλοίαριον, καὶ παρ' αὐτὸ ἐβλέπομεν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἱσταμένους χωρικοὺς τινας μὲ τὰ ζῶά των. Γλυκὺ αἶσθημα καὶ ἰσχυρὸν ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος! Ὅτε ἀπὸ τοῦ τρεχαντηρίου εἶδον περὶ ἐμὲ καταπράσινον τὴν φύσιν, καὶ τ' ἀπέχοντα χωρία, καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ἄμμου μικρὰν συνάθροισιν, ἡ καρδία μου ἠυφράνθη. Ἐπανεβλέπον τὴν Χίον, οἱ δὲ χωρικοὶ ἐκεῖνοι ἦσαν συμπατριῶταί μου! Τὸ μικρὸν παρὰ τὴν ἀκτὴν πλοῖον εἶδε ζῶν εἰς τὴν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰκόνα καὶ τὸ παρετήρουν μετ' ἐνδομύχου εὐχαριστήσεως, σκεπτόμενος ὅτι δὲν ἦσαν τὰ πάντα καταστροφή καὶ ἐρήμωσις εἰς τὴν νῆσόν μας.

Ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου τὰ αἰσθήματά μου μετεβλήθησαν, καὶ ἠντήθη νὰ μὴ εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ λιμένος τὸ πλοῖον ἐκεῖνο. Ἦρχετο ἐκ Ψαρῶν μὲ φορτίον σίτου πρὸς πώλησιν, ἡ δὲ σύγχρονος τοῦ τρεχαντηρίου μας ἀφίξις ἐπροκάλεσε ρῆξιν φοβεράν. Οἱ Ψαριανοὶ δὲν εἶχον τὴν ἐλάχιστην διάθεσιν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς εἰρηνικὸν συναγωνισμόν πωλήσεως, ἀλλ' ἤθελον δι' ἀπειλῶν νὰ πείσωσι τὸν πλοίαρχόν μας ν' ἀπὸπλεύσῃ ἐκ τῆς αὐτοσχεδιασθείσης ἐκείνης ἀγορᾶς, ὅπου εἶχον τῶν πρωτείων τὰ δικαιώματα. Ὁ Κεφάλας ἀφ' ἐτέρου δὲν ἐπειθετο, ἀλλ' ἐπέμενε διεκδικῶν τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐλευθέρου ἐμ-

πορίου. Ἀπὸ λόγων ἡ ἔρις ἐκινδύνευε ν' ἀπολήξῃ εἰς ἔργα. Ἐσείοντο γρόνοι καὶ ἀνεσύροντο μάχαιραι. Δὲν γινώριζω ὅποιον τέλος ἔλαβεν ἡ ὑπόθεσις, διότι, ἐνῶ εἰσέτι διήρκει ἡ διαμάχη, ἐγὼ ἀποβιβασθεὶς ἡσύχως μὲ τὰ δύο μου βαρέλια ἐσυμφώνησα μεθ' ἐνὸς τῶν παρισταμένων χωρικῶν, νὰ φορτώσῃ τὴν πραγματείαν μου ἐπὶ τοῦ ὄνου του, καὶ ἀνεχωρήσαμεν διευθυνόμενοι πρὸς τὸ χωρίον του.

Ὁ ἀγωγιάτης μου, εἰκοσαστής περίπου χωρικός, ρωμαλέος, καλόκαρδος καὶ εὐτράπελος, δὲν ἐβράδυνε νὰ προκαλέσῃ καὶ νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην μου. Πρὶν ἔτι φθάσωμεν εἰς τῆς ὁδοπορίας μας τὸ τέρμα ἐγινώριζον τὰ καθέκαστα τοῦ ταπεινοῦ βίου του, τῷ ἐξεμυστηρεύθην δὲ κ' ἐγὼ τὸ ὄνομα καὶ τὴν καταγωγὴν μου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν κύριον τῆς ἐπανόδου μου σκοπόν. Τὸν ἐξώρκισα νὰ μὴ φανερώσῃ εἰς οὐδένα ὅτι εἶμαι Χῖος ἐκ τοῦ Κάσπρου. Μοὶ τὸ ὑπεσχέθη καὶ ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του, καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπὶ τῆς νήσου διατριβῆς μου μ' ἐπροστάτευσε καὶ μοῦ ἐγρησέμευσεν ὡς φίλος ἀληθής. Νέα αὕτη προσθήκη εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγαθῶν ψυχῶν, τῶν ὁποίων ἡ παρήγορος συμπάθεια μ' ἐλέησεν, ἐνόσω διηρχόμην τὴν μακρὰν τοῦ κλαυθμῶνος κοιλάδα.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν εἰς τὸ χωρίον του, ὁ καλὸς Παντελῆς ἀπέθεσε τὰ βαρέλιά μου ἐντὸς πατητηρίου ἡρειπωμένου εἰς τὴν ἄκρην ἀμπελώνος παρὰ τὸν δρόμον, καὶ μὲ παρήγγειλε νὰ τὸν περιμένω ἐκεῖ διὰ νὰ ὑπάγῃ πρῶτος ἐκεῖνος μὲ τὸ ζῶόν του καὶ ἐξετάσῃ μὴ εὐρίσκωνται Τούρκοι εἰς τὸ χωρίον. Ἐκάθησα ἐπὶ κορμῷ ἐλαίας εἰς τοῦ τοίχου τὴν σκιάν καὶ ἐπερίμενον βλέπων τὴν στροφὴν τοῦ δρόμου, ὅθεν ἤλπιζον νὰ προβάλῃ ἐντὸς ὀλίγου ὁ Παντελῆς ἐπιστρέφων. Ἦτο ἡσυχία περὶ ἐμὲ ἄκρα καὶ μόνοι οἱ τέττιγες ἐνουσιῶντες ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου διέκοπτον τῆς ἐξοχῆς τὴν σιωπὴν. Αἴφνης γέλωτες παιδικοὶ ἀντήχησαν πλησίον μου. Ἐστρεψά τὴν κεφαλὴν καὶ εἶδον τέσσαρας μικροὺς χωρικοὺς στηλόνοντας ἐπ' ἐμοῦ περιέργως βλέμματα, ἀλλ' ἅμα οἱ ὀφθαλμοί μας ἀπηντήθησαν, ἔφυγον δρομαίως ὀπισθεν τοῦ πατητηρίου. Μετ' ὀλίγα λεπτά νέος ὁρμαθὸς παιδίων παρουσιάζεται ὀπισθεν μου. Μὲ τὸ δάκτυλον εἰς τὸ στόμα μὲ παρετήρησαν ἐκθαμβὰ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς, καὶ στρέψαντα τὰ νῶτα ἀπεμακρύνθησαν τρέχοντα. Κατόπιν αὐτῶν ἤλθον ἄλλα. Ἦρχισε νὰ μὲ ἀνησυχῇ ἡ ἐξέτασις, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ νεὰ γενεὰ τοῦ χωρίου μὲ ὑπέβαλεν, ἡ δ' ἀνησυχία μου ἐτρέπετο εἰς ἀνυπομονησίαν διὰ τὴν μακρὰν τοῦ Παντελῆ ἀπουσίαν, καὶ ἡ βραδύτης του κῆξανε τὰς ὑποψίας μου. Ἐπὶ τέλους τὸν εἶδον ἐπιστρέφοντα, ἀλλ' ἀντὶ ὄνου τὸν ἠκολούθει ἕτερος χωρικός.

— Δὲν ἔχει Τούρκους. Ἐλα μαζί μας, Λουτσῆ.

Ἄνευ πλειοτέρων ἐπεξηγήσεων ἐπῆρεν ἕκαστος τῶν χωρικῶν ἐν βαρέλιον ἐπὶ τοῦ ὄνου του, καὶ εἰσῆλθον οἱ τρεῖς ὁμοῦ εἰς τὸ χωρίον. Εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ ἐντὸς μικρᾶς πλατείας, εὐρομένῃ πλῆθος χωρικῶν, οἵτινες ἐπερικύκλωσαν τοὺς δύο ὁδηγούς μου καὶ ἤρχισε χαμηλῇ τῇ φωνῇ μεταξὺ τῶν συζητήσεως, ἥτις ἔλαβε διὰ μιᾶς διαστάσεις ζωηρὰς λογομαχίας. Ὁ Παντελῆς καὶ ὁ φίλος του ἀπέθεσαν κατὰ γῆς τὰ βαρέλια, ὅπως δώσωσι μεγαλειτέραν ἐλευθερίαν εἰς τὴν γλώσσαν καὶ τὰς χειρονομίας των, τοσαύτη δ' ἦτο ἡ ταχύτης μετὰ τῆς ὁποίας ὅλοι συγχρόνως ἐλάλουν, τοσαύτη ἡ χασμωδία, ὥστε δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω περὶ τίνος πρόκειται, καίτοι συμπεραίνων ὅτι ὁ λόγος ἦτο περὶ ἐμοῦ. Ἐπὶ τέλους ἐπῆλθε συνεννόησις ἢ συμβιβασμός, ἀνυψώθησαν ἐκ νέου τὰ βαρέλια ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν δύο προστατῶν μου, καὶ διεσχίσσαμεν τὴν ἐν τῇ πλατείᾳ συνάθροισιν διευθυνόμενοι πρὸς τοῦ Παντελῆ τὴν κατοικίαν.

— Δὲν μοῦ λέγεις τί τρέχει; τὸν ἠρώτησα, ὅτε ἀπεμακρύνθημεν τοῦ κυκεῶνος ἐκεῖνου.

— Δὲν εἶναι τίποτε, Λουτσῆ, θὰ τὰ διορθώσωμεν!

Ἡ ἀπάντησις ἦτο λακωνική, ἀλλ' εἶχέ τι τὸ καθησυχαστικὸν ὁ τόνος τοῦ χωρικοῦ καὶ ὁ τρόπος δι' οὗ ἐπρόφερε τ' ὄνομά μου μετὰ τῆς φωνητικῆς τοῦ Κάππα ἀλλοιωσεως. Δὲν ἐζήτησα πλειοτέρας ἐξηγήσεις, ἀλλὰ τὰ πάντα μοὶ ἐδίδον νὰ ἐννοήσω ὅτι ἐπλανᾶτο εἰσέτι ὁ φόβος τῶν Τούρκων εἰς τὴν ἀτμοσφαιρὰν τῆς Χίου.

Ὁ Παντελῆς ἦτο νεόνυμφος, κατεῖχε δὲ μετὰ μόνης τῆς συζύγου του τὴν μικρὰν καλύβην, ὅπου μοὶ ἐπρόσφερε φιλοξενίαν, ἀλλὰ μετ' ἄλαζονικῷ μειδιάματος μοὶ ὑπέδειξεν ὅτι ἐπέπρωτο ν' αὐξήσῃ προσεχῶς τῆς οἰκογενείας του ὁ ἀριθμός. Ἡ προσδοκία τῆς τοιαύτης αὐξήσεως δὲν ἠλάττωνεν οὐδαμῶς τὴν δραστηριότητα τῆς συζύγου του, τῆς καλῆς Παρασκευῆς, ἥτις μᾶς ἠτοίμασεν ἐντὸς ὀλίγου δεῖπνον συνιστάμενον ἀπὸ χλωρὰ κουκία μαγειρευμένα μ' ἐλαιόλαδον, καὶ χαβιάριον τὸ ὅποιον κατέβαλον ἐγὼ, ἐγκαινιάσας οὕτω τῶν βαρελίων μου τὸ ἀνοιγμα. Συνεκάθισε καὶ ὁ φίλος τοῦ Παντελῆ καὶ ἐφάγομεν οἱ τέσσαρες ὡς βασιλεῖς.

Μόλις εἴχομεν ἀπογευθῇ, ὅτε ἡ θύρα ἐκρούσθη.

— Οἱ δημογέροντες θὰ εἶναι! λέγει ὁ Παντελῆς.

Ἦσαν τῷ ὄντι τοῦ χωρίου οἱ δημογέροντες. Εἰσῆλθον κρατοῦντες χονδρὰς ράβδους ἀξέστους, μᾶς ἐκαλησπέρισαν, ἐκάθησαν ἐπὶ τῶν σκαμνίων τὰ ὁποῖα ἐπρόσφερεν ἡ πρόθυμος Παρασκευῆ, ἐκαθήσαμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐμένομεν ὅλοι σιωπῶντες. Ἐπερίμενον ἀνυπομόνως ν' ἀρχίσῃ ἡ ομιλία, ὅπως ἐννοήσω τί θέλουσιν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐλάλει, αἱ δὲ περὶ ἐμὲ φυσιογνωμίαι δὲν ἐξέφρα-

ζον εὐαρέσκειαν. Ἐπὶ τέλους ὁ πρεσβύτερος τῶν δημογερόντων ἔλυσε τὴν σιωπὴν.

— Τί εἶναι τοῦτος ποῦ μᾶς ἔφερες ἐδῶ, Παντελῆ; Φωτιά βαλες 'ς τὸ κεφάλι μας! Καλλίτερον νὰ χαθῇ τοῦτος παρὰ ὅλοι μας ἐδῶ!

Οἱ λόγοι τοῦ γέροντος μὲ κατεθροῦθησαν, ἀλλ' ὁ Παντελῆς ἔλαβε τὸν λόγον ἐνθέρμως ὑπερασπιζόμενός με, εἶπεν ὅτι εἶμαι πτωχὸς νέος ἀπὸ τὴν Ἰκαρίαν ἐρχόμενος, ὅτι θὰ πωλήσω τὴν πραγματείαν μου καὶ θ' ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ βλάψω κανένα, ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν θὰ μὲ λάβωσιν εἰς σημείωσιν, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀλλεπαλλήλως ἐκσπενδονιζόμενα ἀπὸ τῆς εὐστροφῆς γλώσσης του. Οἱ δημογέροντες τὸν ἤκουον κινούμενους τὴν κεφαλὴν ὡς μὴ πειθόμενοι, οὐδ' ἀπεκρίθησαν ἀφοῦ ἔπαυσε λαλῶν, ἀλλ' ἀνεχώρησαν ἐν σιωπῇ μὲ τὸ πρόσωπον σκυθρωπὸν καὶ ἀνήσυχον τὸ βλέμμα. Τοσοῦτος μὲ κατέλαβε φόβος ὅτι θὰ μὲ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε συνέλαβον σχεδὸν τὴν ἀπόφασιν ν' ἀφήσω ἐκεῖ τὰ βαρέλιά μου καί, παραιτούμενος τοῦ σκοποῦ ὅστις μ' ἔφρην εἰς Χίον, νὰ καταβῶ διὰ νυκτὸς εἰς τὸν ὄρμον, ὅπου ἤλπιζον νὰ εὕρω τὸ τρεχαντήριον καὶ νὰ φύγω. Ἀλλ' ὁ Παντελῆς μὲ καθησύχασε.

— Θὰ τὰ διορθώσωμεν, ἔλεγε. Κοιμήσου ἀπόψε καὶ αὔριον βλέπομεν.

Τὸν ἠρώτησα ἐὰν νομίζῃ καλὸν νὰ προσφέρω ἀνὰ μίαν γλῶσσαν χαβιαρίου εἰς τοὺς δημογέροντας.

— Χάρισμα; ἠρώτησε μετὰ θάμβους ὁ Παντελῆς.

— Χάρισμα, ἀπεκρίθην.

— Τότε μὴ φοβᾶσαι, Λουτσῆ. Ἰδικούς σου τοὺς ἔχεις.

Καὶ μοὶ ἐξέθεσε διὰ μακρῶν τὰ πολιτικὰ τοῦ χωρίου. Ἡ οὐσία τῆς μακρᾶς του διηγήσεως ἦτο, ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὸ χωρίον δύο φατρίαι ἀντιμαχόμεναι, αἱ ὁποῖαι ἐξευμενιζόμεναι ἐνάλλαζον τοὺς Τούρκους ὑπερίσχυον ποτὲ μὲν ἡ μία ἄλλοτε δὲ ἡ ἑτέρα, ὥστε ἡ μὲν ἐφοβεῖτο διαρκῶς τὴν δέ, καὶ ὅτι ὁ Παντελῆς δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν μερίδα τῶν δημογερόντων οἵτινες μᾶς ἐπεσκέφθησαν, ἀλλ' ὅτι αἱ γλῶσσαι τοῦ χαβιαρίου θὰ θυματουργήσωσιν. Οἱ λόγοι τοῦ Παντελῆ μοὶ ἔδωκαν θάρρος, ἀλλὰ μοὶ ἔφερον καὶ ὕπνον συγχρόνως. Ἦμην ἀπνυδρημένος ἐκ τοῦ ταξιδίου. Ἐπεσα λοιπὸν κατὰ γῆς ἐπὶ τριχίνου σάκκου καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἀπεκοιμήθην.

Τὴν πρωτὰν ἀνέτελε μόλις ὁ ἥλιος ὅτε οἱ δημογέροντες ἐκρούσαν ἐκ νέου τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν καλύβην σιωπηλοὶ καὶ κατηρεῖς ὡς χθές. Τοὺς εἶχον προλάβει ἐξυπνήσας ἐνωρίς, καὶ ἦσαν ἤδη ἔτιμοι αἱ γλῶσσαι τοῦ χαβιαρίου ἐντὸς λαχανοφύλλων τυλιγμέναι. Ἡ προσφορά μου τοὺς ὑπερηχαρίστησε καὶ μετεβλήθη διὰ μιᾶς τὸ πρὸς ἐμὲ ὕψος των. Μὲ περιεκύκλωσαν

μειδιῶντες καὶ θωπεύοντες προστατευτικῶς πῶς τοὺς ὤμους μου.

— Μὴ φοβᾶσαι, Λουτσῆ. Εἶσαι ἰδικός μας ἀνθρώπος. Ἡμεῖς χανόμεθα, καὶ ὄχι σύ.

Μὲ κατέλαβεν ἀγανάκτησις καὶ ἀηδία, μολονότι μὲ εἶχε προαναγγεῖλει ὁ Παντελῆς τῆς δωρεᾶς μου τ' ἀποτελέσματα. Χθές ἠπειλοῦν νὰ μὲ θυσιάσωσι καὶ σήμερον διὰ μίαν γλῶσσαν χαβιαρίου ἐθυσιάζοντο αὐτοὶ δι' ἐμέ! Ἀλλ' ὑπέκρυψα τὰ αἰσθήματά μου καὶ ἐκφράσας τὴν ἐγγνωμοσύνην μου ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ πωλήσω. Ἡ ἄδεια μοὶ ἐδόθη καὶ κατασκευάσας ἐκ τοῦ προχείρου πλασטיγγα ἔστησα τὰ βαρέλιά μου εἰς τὴν πλατείαν τοῦ χωρίου.

Τὴν ἐπιούσαν οἱ δημογέροντες μὲ διέταξαν νὰ τοὺς συνοδεύσω εἰς Καταρράκτην, χωρίον ὀλίγας ὥρας ἀπέχον τοῦ ἰδικοῦ των, ὅπου ἠδρευσ Τούρκος Ἀγᾶς. Ἐχόντες νὰ μεταβῶσιν ἐκεῖ δι' ἄλλας ὑποθέσεις των ἔκριναν φρόνιμον νὰ μὲ συμπεριλάβωσιν, ὅπως ἐπικυρωθῇ ἡ ἄδεια διαμονῆς μου, καὶ προληφθῇ οὕτω πᾶσα ἐνδεχομένη καταγγελία τῆς ἐναντίας φατρίας. Τὸ μέτρον των τοῦτο ἐσυμβιβάζετο μὲ τὰ σχέδιά μου, διότι ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ προχωρήσω πρὸς τὸν Πύργον μας. Οἱ δημογέροντες ὑπεσχήθησαν νὰ ζητήσωσι δι' ἐμέ ἀπὸ τὸν Ἀγᾶν ἄδειαν νὰ περιέλθω εἰς τὰ χωρία ὡς πωλητής, ὁ δὲ Παντελῆς προθύμως ἐδέχθη νὰ μὲ συνακολουθήσῃ, ἅμα ἐπιστρέψω φέρων τὴν ἄδειαν. Ἐξεκινήσαμεν λοιπὸν, οἱ μὲν δημογέροντες ἐπὶ τῶν ὄνων των, ἐγὼ δὲ πεζός, καὶ ἐφθάσαμεν εἰς Καταρράκτην, ἐνώπιον τῆς κατοικίας τοῦ Ἀγᾶ, ὅπου ἐκείνοι ἀνέβησαν ἀφήσαντες ἐμὲ κάτω φύλακα τῶν ζώων των.

Ἐπὶ ἐπερίμενον κρατῶν τοὺς ὄνους, βλέπω πλησιάζοντα Τούρκον ὀπλισμένον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Δὲν εἶχον ἴδει ἐκ τοῦ πλησίου Τούρκον, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγκατελείψαμεν τὴν ἐν Χίῳ οἰκίαν μας, οὔτε μακρόθεν, ὕστερον ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἐκείνους, τῶν ὁποίων οἱ τουφεκισμοὶ συνώδευσαν τὴν ἐκ τῆς νήσου φυγὴν μας. Ἡ θέα τοῦ πλησιάζοντος ὀπλοφόρου ἀνεκάλεσε διὰ μιᾶς εἰς τὴν μνήμην μου τὴν μακρὰν ἀγωνίαν τοῦ εἰς τὸν νόον, καθὼς εἰς πνιγμένου τὴν μνήμην συσφίγγονται ἀλλεπαλλήλοι αἱ συσσωρευμέναι τῆς ζωῆς του ἀναμνήσεις. Μ' ἐκυρίευσεν διπλοῦν αἰσθημα μίσους καὶ φόβου, καὶ ἐβλεπον ἀκίνητος τὸν ἄγριον ἐκείνον Τούρκον ἐρχόμενον πρὸς ἐμέ. Μοὶ ἀπηύθυνεν ἀποτόμως ἐρώτησιν, τὴν ὁποίαν δὲν ἠνόησα, καὶ δὲν ἀπεκρίθην. Ἐξετόξευσε βλέμμα ὀργίλον καὶ ὕβριν αἰσχυράν, καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς οἰκίας. Δὲν ἐπανεῖδον εὐτυχῶς τὴν ἀπεχθὴ μορφήν του.

Ἀλλ' ἡ ὥρα παρήρχετο καὶ ἀνυπομόνουν περιμένων τοὺς δημογέροντας. Ἐπὶ τέλους κατέβησαν, ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνοι. Τοὺς συνοδεύουν

εἰς Τοῦρκος, εἰς ἱερεὺς καὶ χωρικοὺς τις νέος. Τοὺς εἶχονεν συνοδοιπόρους καὶ τοὺς τρεῖς εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μας. Ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ Τοῦρκος ἐπρομηθεύθησαν ζῶα ἐντὸς τοῦ χωρίου, ὃ δὲ νέος χωρικός κ' ἐγὼ ὑπηγαίνομεν πεζοί. Ἦθελον νὰ ἐρωτήσω τί ἀπέγινε περὶ ἐμοῦ καὶ διατί ἤμυνεν ἡ συνοδία μας, ἀλλ' ἡ παρουσία τοῦ Τοῦρκου ἔφραττε τὴν γλῶσσάν μου. Ὀνομάζετο οὗτος Μουλᾶ Μουσταφᾶς, ἦτο δ' ἐκ Κρήτης καὶ ἐλάλει Ἑλληνιστί, ἀλλὰ πολλὰ δὲν ἔλεγε, μὴ θέλων, Τοῦρκος αὐτός, νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τοὺς λοιπούς, οἵτινες τὸν ἠκολούθουν κατὰ σειρὰν ἐπὶ τοῦ ὄνου τοῦ ἑκαστος. Ἐγὼ κατὰ διαταγὴν τῶν δημογερόντων ἐβάδιζον, δίκην ὑπηρετοῦ, παρὰ τὸν ὄνον τοῦ. Ἀπαξ μόνον μοὶ ἀπηύθυνεν ὁ Μουλᾶς τὸν λόγον. Παρὰ τὸν δρόμον παρετήρησε τάφρον πλήρη ἀνθέων ἀγρίων καὶ μετὰ διέταξε νὰ τοῦ κόψω ἐν ἐξ αὐτῶν δακτυλοδεικτῶν καὶ λέγων τὴν Τουρκικὴν ὀνομασίαν τοῦ. Μὴ ἐννοήσας ἀκριβῶς ὅποιον τὸ ζητούμενον, ἐκοψα διάφορα ἐκ τῆς τάφρου ἄνθη καὶ τρέξας ὅπως προφθάσω τὴν προχωρήσασαν συνοδίαν προσέφερον ταπεινῶς τὴν ἀνθοδέσμην μου. Ἀτυχῶς δὲν περιεῖχεν αὕτη τὸ ἐλκύσαν τοῦ Μουλᾶ τὴν προσοχὴν.

— Δὲν εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ σοῦ εἶπα, μωρέ. Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι;

— Ἀπὸ τὴν Ἰκαρίαν.

— Διὰ τοῦτο εἶσαι κουτός. Δὲν εἶσαι Χιώτης.

Ὁ κολακευτικός διὰ τὴν πατρίδα μου ὑπαινιγμός μ' ἐπαρηγόρησε διὰ τὴν περὶ τοῦ ἀτόμου μου ἰδέαν τοῦ Τοῦρκου, ἀλλὰ πρὸ πάντων μετὰ κῆρυξεν ἡ ἀπροσδόκητος ἡμερότης τοῦ ἥθους τοῦ.

Ἀφοῦ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον ἔμαθον διὰ τί ἦλθε μεθ' ἡμῶν ὁ Μουλᾶς. Ἦθελε διὰ τῆς βίας νὰ νυμφεύσῃ τὸν νέον ὅστις μᾶς συνώδευσεν μετὰ χωρικῆς, τῆς ὁποίας εἶχεν ὡς φαίνεται λόγους ὁ Μουλᾶ Μουσταφᾶς ν' ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν. Ὁ νέος ἀρνούμενος ἐφυλακίσθη, καὶ ἠθέλησαν οἱ δημογέροντες νὰ ἐπέμβωσιν, ἀλλ' ὁ Ἀγᾶς ἀπεφάνθη ὑπὲρ τοῦ συνοικεσίου, καὶ ἤρχετο ὁ Μουλᾶς μετὰ τοῦ δυστυχικοῦ γαμβροῦ καὶ τοῦ ἱερέως πρὸς τέλεσιν τοῦ γάμου. Κυβέρνησις πατρική, μὰ τὴν ἀλήθειαν! Ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε τὸ πρᾶγμα ἐνέβαινε πρόοδον. Οὔτε ἡ μάχαιρα ἔλυσεν τὸ ζήτημα, οὔτε ἐκλείσθη εἰς χαρὲμιον ἡ νέα. Ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος ὁ Μουλᾶς. Τὰ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι! Περὶ ἐμοῦ ἐντούτοις τί ἀπεφασίσθη; Ἐπληροφορήθην ὅτι ὀφείλω νὰ μεταβῶ εἰς Θολὸν Ποτάμι πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ζητούμενης ἀδείας. Ἐκεῖ ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ μεγάλου Ἀγᾶ, εἶχον δὲ νὰ μεταβῶσι πρὸς ἐπίσκεψίν του μετὰ δύο ἡμέρας οἱ δημογέροντες.

Μετὰ δύο λοιπὸν ἡμέρας ἐξεστράτευσαμεν ἐκ νέου. Τὴν φορὰν ταύτην ἡ συνοδία ἦτο μεγαλύτερα, διότι οἱ δημογέροντες ἔφερον φόρτωμα οἴνου δῶρον εἰς τὸν Ἀγᾶν, ἐγὼ δὲ εἶχον σύντρο-

φον καὶ συνοδοιπόρον τὸν καλὸν Παντελῆν, σύροντα ὀπισθὲν τοῦ τὸν ὄνον τοῦ φορτωμένου μετὰ τὸ ἐκ τῶν βαρελίων μου. Τὸ ἄλλο, τὸ ὅποιον εἶχεν ἤδη κατὰ τὸ ἥμισυ κενωθῇ, ἔμεινεν εἰς τὸ χωρίον ὡς παρκαταθήκη ὑπὸ τῆς Παρασκευῆς τὴν φύλαξιν.

Μετὰ πέντε περίπου ὥρων ἐδοιπορίαν ἐφθάσαμεν εἰς Θολὸν Ποτάμι, ἀλλ' ὁ προβλεπτικός Παντελῆς δὲν ἐνέκρινεν νὰ φέρωμεν τὸ χαβιάριον μας ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὴν ρίνα τοῦ Ἀγᾶ ἢ τῶν περὶ αὐτὸν Τοῦρκων, καὶ ἔμεινε μετὰ τὸ ζῶον τοῦ ἔξω τοῦ χωρίου, εἰς ἐξοχικὴν καλύβην χωρικοῦ γνωστοῦ του, ὅπου ἐσυμφωνήσαμεν νὰ μετὰ περιμεῖνῃ. Ἐγὼ δὲ ἀκολουθῶν τοὺς δημογέροντας εἰσῆλθον ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως. Φρίκη μετὰ κατέλαβεν ἅμα εἰσεχώρησα εἰς τὰς στενὰς ὁδοὺς τῆς, καὶ εἶδον τὰ σημεῖα τῆς ἐκεῖθεν διαβάσεως τῶν Τοῦρκων. Πρώτην τότε φορὰν ἐβλεπον τῆς καταστροφῆς τ' ἀποτελέσματα. Ἐως τότε ἔφευγον πρὸ αὐτῆς καὶ ἠσθάνομην ὀπισθὲν μου ἐνσκήπτουσιν τὴν θύελλαν, ἀλλὰ δὲν εἶχον εἰσέτι ἀκολουθήσει τὰ ἴχνη τῆς. Ἔτος σχεδὸν εἶχε παρέλθει ἀφ' ὅτου ἐπάτησαν τὸ Θολὸν Ποτάμι οἱ Τοῦρκοι, ἀλλ' ἐφαίνετο νωπὸς ἔτι ὁ ὄλεθρος. Ἀπὸ τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα τῶν πλείστων οἰκιῶν ἔλειπον ἢ ἐκρέμαντο ἡμίθραυστα τὰ φύλλα, πολλαχοῦ δὲ εἰς τοὺς τοίχους ἔμεινε τῶν σφαιρῶν ἢ σφραγίδων ἢ τῆς πυρκαϊᾶς τὸ ἀπαίσιον μελάνωμα. Ὑπὸ ἓνα κατεστραμμένον ἐξώστην ἔβασε τὸν λευκὸν εἰσέτι τοῖχον ἢ ροτὴ χυθέντων αἱμάτων. Τίς οἶδεν ὁποία σκηνὴ διωγμοῦ καὶ σφαγῆς ἐτελέσθη ἐπὶ τοῦ ἐξώστου ἐκεῖνου! Μεταξὺ τῶν ἡρειπωμένων ἢ κενῶν οἰκιῶν ἦσαν καὶ τινες, τῶν ὁποίων οἱ ἐναπομείναντες κάτοικοι ἐπροσπάθησαν νὰ ἐπισκευάσωσι τὰς ζημίας, ἀλλ' ἡ ὅλη τοῦ χωρίου ἀποψὶς ἐμαρτύρει τρανῶς ὅποιος θρῆνος ἐγένετο ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ ἦτο ἐξήγησις ἱκανὴ τοῦ ἐνώπιον τῶν Τοῦρκων δέους τῶν πτωχῶν δημογερόντων μου. Τὸ ἰδικόν των χωρίον εἶχε διαμείνει μέχρι τοῦδε σῶον, ἀλλὰ πῶς ἠδύναντο οἱ δυστυχεῖς νὰ ἦναι καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ἡσυχοί; Μὴ τὸ Θολὸν Ποτάμι δὲν εἶχε διαφύγει ἐπίσης τὴν πρώτην τῶν Τοῦρκων προσβολήν; Ὅτε πρὸ δύο ἐτῶν εἶχον ἐπιπέσει κατὰ τῆς νήσου καὶ τὴν ἐξωλόθρευσαν ὅλην, ἤλθον ἢ ἐλησμονήσαν τὴν μεσημβρινὴν ταύτην ἄκραν τῆς, οἱ δὲ χωρικοὶ ἐνόμισαν ὅτι ὁ κίνδυνος παρήλθε πλέον, ὅτι ἐκορέσθησαν οἱ σφαγεῖς ἀρκούντως καὶ ὅτι ἡ νῆσος ἐπλήρωσεν ἤδη ἱκανῶς τὸν φόρον τοῦ αἵματος. Ἀλλ' ἠπατώντο οἰκτρῶς. Ὅτε τοῦ Κανάρη τὸ πῦρ ἐξεδίκησε τὰ πρῶτα τῆς Χίου δεινὰ, καὶ ἀντεβόησε καθ' ὅλον τὸ πέλαγος ὁ κρότος τῆς ἀναφλεχθείσης ναυαρχίδος, ἡ δὲ θάλασσα ἐκαλύφθη ὑπὸ πτωμάτων καὶ ὁ Καπετὰν Πασᾶς ἐξεψύχησεν ἡμίκαυστος ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ἐξεμάνησαν ἐκ νέου οἱ Τοῦρκοι

καὶ ἐξεστράτευσαν πανπληθεῖς κατὰ τῶν ἀόπλων Μαστιχοχωριτῶν, βράψαντες καὶ πάλιν μέγοι τῆς λαβῆς εἰς αἷμα ἀθῶν τὰ ξίφη των.

Ὅταν ἐφθάσαμεν πρὸ τῆς κατοικίας τοῦ Μεγάλου Ἀγᾶ, οἱ δημογέροντες εἰσῆλθον ἐντὸς αὐτῆς, ἐγὼ δ' ἔμεινα εἰς τὸν δρόμον, καθὼς καὶ εἰς Καταράκτην, περιμένων καὶ ἀναλογιζόμενος ὅσα εἶδον, πρὸ πάντων δὲ τὰ αἵματα ἐκείνα ἐπὶ τοῦ τοίχου ὑπὸ τὸν ἐξώστην. Μετ' ὀλίγον μ' ἐκραῖξαν καὶ ἀνέβην εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου ἐκάθητο ὁ Ἀγᾶς. Ἀριστερόθεν καὶ δεξιόθεν του παρεκάθητο ἄλλοι Τοῦρκοι, σύμβουλοι καὶ πάρεδροί του, εἰς δὲ τὰς ἄκρας τοῦ θαλάμου, παρὰ τὴν θύραν ἴσταντο ὄρθιοι οἱ δημογέροντες καὶ ἄλλοι τινὲς Χριστιανοί.

Ἐκλίνα ταπεινῶς τὸν αὐχένα ἐνώπιον τοῦ μεγάλου τοῦ Ἀγᾶ. Μὲ ἠρώτησε διὰ τοῦ διερχομένου πόθεν ἔρχομαι;—Ἀπὸ τὴν Ἰκαρίαν. Πῶς ἦλθον;—Μὲ πλοιάριον. Πότε;—Πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν. Τί θέλω;—Ἀδειαν νὰ πωλήσω εἰς τὰ χωρία τὴν πραγματείαν μου.

Ἐκεῖ Ἀράπης ὁπλοφόρος πλησιάζει τὸν Ἀγᾶν μετὰ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἔδαφος.

— Ἀγᾶ μου, λέγει, ὁ νέος αὐτὸς φορεῖ ὑποδήματα φραγκικὰ καὶ θὰ εἶναι κατάσκοπος.

Καὶ δεικνύει διὰ τῆς μαύρης χειρὸς τοῦ τοῦς πόδας μου. Ἐστράφησαν πρὸς αὐτοὺς οἱ ὀφθαλμοὶ ὅλοι καὶ τὰ ἰδικὰ μου βλέμματα. Πραγματικῶς δὲν ἦσαν χωρικοῦ ὑπόδεσις αἱ ἐμβάδες μου. Τὰς ἠγόρασα εἰς Τήνον καὶ ἐκοψα τὰ πτερὰ, ὅπου αἱ ταινίαι ἐδέοντο, νομίσας ὅτι ἤρκει τοσαύτη προφύλαξις. Δὲν προσείδον ὁ ἄθλιος ὅτι ἠδύνατο τὸ σχῆμά των νὰ μετὰ προδώσῃ, ἀλλ' οὐδὲ μοῦ εἶχεν ἔλθει εἰς τὸν νοῦν ὅτι ἠθελον ποτὲ ἐκληθῇ ὡς κατάσκοπος.

— Βάλετέ τον εἰς τὴν φυλακὴν, διέταξεν ὁ Ἀγᾶς.

Μὲ ἤρπασεν ἀμέσως ὁ Ἀράπης ἀπὸ τοῦ βραχίονος καί, πρὶν προφθάσω νὰ εἶπω λέξιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς περαιτέρω ἐξετάσεως πρὸς ἐξακριβώσιν τῶν ὑποψιῶν τὰς ὁποίας τὰ κατηραμένα μου ὑποδήματα προσέκαλεσαν, μετὰ ὁδηγεῖ εἰς στενὸν δωμάτιον ἡμιφωτιζόμενον ὑπὸ μικροῦ φεγγίτου, μετὰ ὅθι βιαίως ἀπὸ τῶν ὤμων καὶ μετὰ κλείει ἐντὸς αὐτοῦ.

Ταῦτα πάντα ἔγιναν διὰ μιᾶς, τοσοῦτον ταχέως, τοσοῦτον ἀπροσδοκῆτως, ὥστε ἤμην ὡς ζαλισμένος ὅτε εὗρέθην ἐντὸς τῆς φυλακῆς. Δὲν ἤξευρον τί μοῦ γίνεται. Ἦσθάνομην εἰσέτι ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τοῦ βραχίονος τὰς βαρεῖας τοῦ Ἀράπη χειρᾶς, ἤκουον τὴν ὀργίλην προσταγὴν τοῦ Ἀγᾶ νὰ μετὰ βάλωσιν εἰς τὴν φυλακὴν, ἐνθυμούμην τὸ ἐργαστήριον καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Τηνίου ὑποδηματοποιοῦ μου, ἐντὸς δὲ τοῦ σκότους τῆς φυλακῆς ἐνόμισα κατὰ πρῶτον ὅτι δυνεῖσμαι.

Ἄμα οἱ ὀφθαλμοί μου συνείθισαν τὸ σκότος, εἶδον ὅτι δὲν ἤμην μόνος ἐκεῖ. Δύο χωρικοὶ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Μὲ παρηγόρησεν ἡ θέα των. Ὑπάρχουν στιγμαὶ καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος ἐπιζητεῖ τὴν ἐρημίαν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ θέλει καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν κοινωνίαν τῶν ὁμοίων του.

Ἦσαν πατήρ καὶ υἱὸς οἱ δύο φυλακισμένοι, τὸ δ' ἐγκλημα των ἦτο ἡ πώλησις μαστίχης. Διότι τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ ὅλου προϊόντος τῆς νήσου ἐκρατεῖτο, ὡς γνωστόν, διὰ τὰ χαρῆμια τοῦ Σουλτάνου, δὲν ἐπετρέπετο δὲ εἰς τοὺς χωρικοὺς νὰ πωλήσωσι τὸ ἐπίλοιπον εἰμὴ εἰς μόνον τὸν Ἀγᾶν, ὅστις ὥριζε μόνος του τὴν τιμὴν τῆς μαστίχης καὶ τὴν ἐπλήρωνεν ὅπως ἤθελε.

Ὁ γέρον μετὰ ὁμιλῆσε πρῶτος ἐρωτῶν τίς εἶμαι καὶ διατί ἐφυλακίσθη καὶ μοὶ διηγήθη αὐτόκλητος τὴν ἱστορίαν του. Ὁ νέος δὲν ἐλάλει, ἀλλ' ἐκλαίει σιωπηλῶς, ἐκλαίει· ὁ δὲ γέρον κρατῶν τοῦ υἱοῦ του τὴν χεῖρα διέκοπτε συχνάκις τὴν πρὸς ἐμὲ ὁμιλίαν του διὰ νὰ τῷ ἀποτεινῇ λόγους ἐνθαρρύνσεως καὶ παρηγορίας. Ἡ θέα τῶν δύο ἐκείνων ἐκλόνισε τὴν καρδίαν μου. Ἐνθυμήθην τὸν πατέρα μου καὶ τὸν ἔρημον εἰς Σπέτσας τάφον του, ἐνθυμήθην τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς μου περιμενούσας εἰς Τήνον τὴν ἐπιστροφήν μου, καὶ ἀνῆλθεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου ἡ πλημμύρα τῆς λύπης μου, καὶ μετὰ κατέλαβε θρῆνος καὶ κοπετός, καὶ ἐκλαυσα, καὶ ἔχυσα πύρινα δάκρυα. Ἐροβούμην τοὺς Τοῦρκους. Καθὼς μ' ἐφυλάκισαν ἀνεξετάστως ὡς κατάσκοπον, ἠδύναντο ἐπίσης καὶ νὰ μετὰ καταδικάσωσι. Τί ἦτο δι' αὐτοὺς ἐνὸς Χριστιανοῦ ἡ ζωὴ; Ἡ δυστυχὴς μου μήτηρ εἶχε δίκαιον νὰ μετὰ ἀποτρέπη. Διατί νὰ ἔλθω εἰς Χίον;

Πρὸς τὸ ἐσπέρας μᾶς ἔδωσαν ἐλαίας καὶ ἄρτον, μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ἀράπης ἔλθων μ' ἐξήγαγε τῆς φυλακῆς καὶ μ' ἔφερεν εἰς σκιὰδα ἐντὸς τοῦ κήπου, ὅπου, περίξ τραπέζης χαμηλῆς φορτωμένης ἀπὸ ὀπώρας ποικίλης, ἐκάθητο ἐπὶ ταπῆτων τρεῖς Τοῦρκοι καὶ δύο Χριστιανοί. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἀνεγνώρισα τὸν Μουλᾶ Μουσταφᾶν, ἡ δὲ θέα τοῦ μοῦ ἔδωκε θάρρος, διότι ὁ ἄνθρωπος δὲν μοῦ ἐφάνη κακὸς κατὰ τὴν τελευταίαν συνοδοιπορίαν μας. Ἠρχίσαν ἐκ νέου νὰ μ' ἐξετάζωσι τίς εἶμαι καὶ πόθεν καὶ τί θέλω; Ἐπανελάμβανον δὲ τὰς ἀποκρίσεις τῆς πρώτης. Πρὸς ἐπικύρωσιν τῶν λόγων μου ἠθέλησα νὰ ἐπικαλεσθῶ τοῦ Μουλᾶ τὴν μαρτυρίαν.

— Ἀγᾶ μου, δὲν μετὰ εἶδες...

Ὁ Μουλᾶς ἔστρεψεν ἀπ' ἐμοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἠνώνησα ὅτι δὲν θέλει νὰ μετὰ δώσῃ γνωριμίαν. Ἦθέλησα ν' ἀλλάξω ὁμιλίαν, ἀλλὰ περιεπλήχθη, ἡ δὲ σύγχυσις μου ἐπεσφράγισε τὴν ἰδέαν τὴν ὁποίαν περὶ ἐμοῦ συνέλαβε τῆς νέας χωρικῆς ὁ προστάτης, ἀφ' ἧς στιγμῆς δὲν ἐξε-

τέλεσα ὡς ἔπρεπεν τὸ περὶ τοῦ ἄνθους πρόσταγμα τοῦ.

— Φίλοι μου, εἶπε τουρκιστὶ πρὸς τοὺς συνδαιτημόνας του. Δὲν εἶναι διὰ κατὰσκοπος τὸ ἀνθρωπάριον τοῦτο. Δὲν τὰ ἔχει σωστά. Εἶναι κουτὸς ὁ δυστυχής!

Καὶ ἐξηκολούθησε ταπεινότερα τῇ φωνῇ μεταξὺ τῶν ὁ περὶ ἐμοῦ λόγος, ἀλλὰ δὲν ἤκουον τί ἔλεγον· ὁ Ἀράπης μ' ἔσυρεν ἔξω τῆς σκιάδος καὶ μὲ ὠδήγησε πάλιν εἰς τὴν φυλακὴν. Δὲν ἦτο ἐκ τῶν καλλιτέρων νυκτῶν μου ἐκείνη, οὔτε ἡ ἐπομένη, ἀναγνώστὰ μου. Τὴν ἐπιοῦσαν ἀπήχθησαν τῆς φυλακῆς οἱ δύο χωρικοὶ καὶ δὲν ἐπέστρεψαν, ἔμενον δ' ἐντὸς αὐτῆς μόνος καὶ ἔρημος, μετρῶν τὰς ὥρας καὶ ἐλεεινολογῶν τὴν τύχην μου, καὶ συλλογιζόμενος τί ἄρα ν' ἀπέγινεν ὁ Παντελῆς καὶ ὁ ὄνος του.

Τὴν ἐπομένην πρωτὰν μὲ ὠδήγησε πάλιν ὁ Ἀράπης ἐνώπιον τοῦ Ἀγᾶ. Ἐβάδιζον περίλυπος καὶ καταβεβλημένος. Μία μόνη μοὶ ἔμενε ἐλπίς, ἡ ὑπόληψίς μου ὡς πτωχοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ ἤμην ἀποφασισμένος· νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῶ ὡς τελευταίαν σάνίδα σωτηρίας. Ὁ Ἀγᾶς ἐκάθητο ροφῶν τὸν ναργιλὲν του, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῆς συνήθους συνοδίᾳς του. Ὁ διερμηνεὺς ἵστατο πλησίον του μὲ τὰς χεῖρας ἐσαυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους.

— Προσκύνησε τὸν Ἀγᾶν, μοὶ εἶπε. Σοῦ δίδει τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ἐπὶ ὄρω νὰ ὑπάγῃς πρὸς τὴν χώραν, ὅχι πρὸς τὰ χωρία, ὅθεν ἦλθες.

Ἐσκύψα καὶ ἐφίλησα τὴν ἄκραν τοῦ κρασπέδου τοῦ Ἀγᾶ καὶ ὑπεχώρησα βήματά τινα. Ἀλλ' ἐσυλλογίσθη τὸν Παντελῆν καὶ τὰ βαρέλιά μου καὶ τὸν ὄρμον ὅπου ἤλπιζον νὰ εὑρῶ τὸ μέσον τῆς εἰς Τήνον ἐπιστροφῆς.

— Τί χάσκει ἐκεῖ; ἠρώτησεν ὁ Ἀγᾶς.

— Ἀγᾶ μου, εἶπον, ἀφῆκα τὸ ὑποκάμισόν μου εἰς τὸ χωρίον καὶ πρέπει νὰ ὑπάγω νὰ τὸ πάρω.

Δὲν ἠνόνησεν ὁ Τοῦρκος τί λέγω καὶ ἠρώτησε τὸν διερμηνέα. Ἐκάγχασεν, ὅτε τῷ ἐξηγήθη ἡ αἰτησίς μου.

— Καλά, εἶπε, καλά. Σοῦ τὸ φέρουν τὸ ὑποκάμισόν σου, ἀλλὰ σὺ νὰ ὑπάγῃς πρὸς τὴν χώραν.

Ἐπροσκύνησα καὶ ἀπεσύρθη. Εἰς τὴν θύραν μ' ἐπερίμενε ὁ Ἀράπης, προτείνων ἀγερώχως τὴν παλάμην.

— Τὰ χαψιάτικα, μοὶ εἶπε.

Ἰχον λησμονήσει ὅτι οἱ φυλακισθέντες ὑποκείνται εἰς τοῦ φόρου τούτου τὴν ἀπότισιν. Ἐξήγαγον τοῦ κόλπου μου τὸ σακκούλιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχον ὀλίγα γρόσια, τὸ προῖόν τῆς ἔως τότε πωλήσεως ἐκ τοῦ χαθιαρίου μου, καὶ ἤρχισα νὰ λῶ τὰς κόμβους του μετὰ προφανοῦς δυσχερεσίας. Ἀλλ' οἱ κόμβοι ἦσαν πολλοὶ καὶ περιπεπλεγμένοι, οἱ δὲ δάκτυλοί μου δὲν

ἔσπευδον εἰς τοῦ ἐμπλέγματος τὴν λύσιν. Ἐχάσε τὴν ὑπομονὴν ὁ Ἀράπης, ἡ μ' ἐλέησεν ἰσως, καὶ ὑψώσας τὴν χεῖρα τὴν κατεβίβασε ραγδαίαν ἐπὶ τοῦ αὐχένος μου, μοὶ ἀπήθυνε δύο λέξεις οὐχὶ φιλόφρονος ἀποχαιρετισμοῦ, καὶ ἀνεχώρησε. Ἦμην ἐλεύθερος, ἡ δὲ θύρα ἦτο ἀνοικτή· ἐξῆλθον ἀνευ χρονοτριβῆς καὶ ἐβάδισα κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ χωρίου. Ἀλλ' ἡ πύλη ἦτο κλειστή καὶ οὐδεὶς παρ' αὐτήν. Ἦτο Κυριακή, καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐλειτούργοῦντο εἰσέτι εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἡ πρώτη μου ὠθήσις ἦτο νὰ ὑπάγω κ' ἐγὼ νὰ εὐχαριστήσω τὸν Θεὸν διὰ τὴν λύτρωσίν μου, ἀλλ' ὑπερίσχυσε ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἐξέλθω ὅσω τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὸ Θολὸν Ποτάμι καὶ νὰ τρέξω εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Παντελῆ. Ἐκαιμὸν τὸν σταυρόν μου ἐκεῖ εἰς τὸ ὑπαιθρον, ἀνέβην ἐπὶ δένδρου τοῦ ὁποίου ὁ κορμὸς ὑψοῦτο παρὰ τὴν πύλην, ἐπήδησα τὸν τοῖχον καὶ εὐρέθην ἐκτὸς τοῦ χωρίου ἐλαφρὸς καὶ ἀδέσμευτος. Ἐτρεξα δρομαῖος πρὸς τὴν καλύβην ὅπου ὁ Παντελῆς ὑπεσχέθη νὰ μὲ περιμείνει. Ἀλλὰ δύο ἡμερόνυχτα παρήλθον ἐκτοτε. Περιμένει ἄρα γε εἰσέτι;

Ἡ καλύβη ἦτο κλειστή. Ἐκρουσα τὴν θύραν, ἔκραξα: Παντελῆ, Παντελῆ! ἀλλ' οὐδεὶς ἀπεκρίθη.

Ὁπισθεν τῆς καλύβης ἦτο ὁ σταῦλος. Ἦνοιξα τὸν μάνδαλον καὶ εἰσῆλθον ἐντὸς αὐτοῦ καὶ εἶδον, ὦ χαρά μου! εἶδον τὸν ὄνον τοῦ Παντελῆ ἡσύχως ἐκεῖ περιμένοντα. Μὴ γελάσῃς, ἀναγνώστα. Τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ τὸν ἐφίλησα! Ἦνόνησα ὅτι ὁ εὐλαβὴς κύριός του ἐκκλησιάζεσθαι. Δὲν μὲ παρήτησεν ὁ ἀγαθὸς Παντελῆς. Μετ' οὐ πολὺ τὸν εἶδον ἐπιστρέφοντα. Δὲν περιγράφω τὴν ἀμοιβαίαν τῆς συναντήσεώς μας ἀγαλλίασιν!

(Ἐπταὶ τὸ τέλος.)

Δ. ΒΙΚΕΛΑΣ.

Η ΕΛΛΑΣ ΕΝ ΤΗ ΔΙΕΘΝΕΙ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΟΥ 1878

[Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κ^ο Ε. Egger ἐν τῇ Σοβόννῃ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρίας, τῇ 23 Ἰανουαρίου 1879.]

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ἀρχίζω τὴν συνδιατριβὴν ταύτην διὰ μιᾶς παρακλήσεως καὶ διὰ μιᾶς ὑποσχέσεως· ἡ μὲν παρακλήσις πρὸς καθυσύχασιν ἐμοῦ αὐτοῦ, ἡ δὲ ὑπόσχεσις ὅπως καθησυχάσω ὑμᾶς. Ἡ ἀρχαία αἴθουσα αὕτη, ἐντὸς τῆς ὁποίας λαμβάνω σήμερον τὸν λόγον, ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρίας τῆς Γαλλίας, καὶ ἐπὶ τῇ εὐμένει τῆς Ἐφορείας αὐτῆς προσκλήσει, πληροῦται ὅλη ὑπὸ τῆς ἡχοῦς θρησκευτικῆς, ἐπιστημονικῆς καὶ φιλογικῆς εὐγλωττίας· ἀντηχοῦσιν εἰσέτι ἐντὸς αὐτῆς αἱ ἐπευφημίαι, τὰς ὁποίας πρὸ ὁκταμήρου προεκάλεσεν ἐνταῦθα ἡ ζωηρά, ἡ ἀφελής, ἐνταυτῷ δὲ καὶ πολυμαθὲς τοῦ Κ^ο Λε-

σὲψ ἀγόρευσις. Παρακαλῶ, προσπαθήσατε νὰ λησμονήσητε ταῦτα πάντα, ὅπως διεκφύγω τῆς συγκρίσεως τὰς δυσχερείας. Ἀλλως τε, καθ' ὃ μὴ ἔχων τὴν ἐλπίδα νὰ ἐλκύσω τὴν ὑμετέραν ἀκοὴν ὅσον ὁ ποιήσας τὴν διώρυγα τοῦ Σουέζ, ὑπόσχομαι ὅτι θὰ κρατήσω ὑμᾶς ἐπὶ ὀλιγωτέραν ὥραν ἐνταῦθα. Πρὸς ἀνακούφισιν δὲ τῆς ὑμετέρας προσοχῆς καὶ εἰς ἐπίρρωσιν τοῦ ἀνεπαρκοῦς λόγου μου, ὁ ἡμέτερος πρόεδρος μοὶ προσέφερε τὸ βοήθημα φωτογραφικῶν τινῶν ἀπόψεων, βοήθημα ἐξοικονομοῦν μὲν τὰς δυνάμεις τοῦ λέγοντος, παρέχον δὲ πρόσθετον εἰς τοὺς ἀκούοντας ἡδονήν. Ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ προοίμιον. Ἐπίφοβος λίαν ἡ διὰ μακρῶν ἐπαγγελία βραχυλογίας. Ὅθεν, ἐπὶ τὸ προκείμενον.

Ἡ πρώτη θεὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ τμήματος ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀρεως δὲν ἦτο μεγάλων ἐντυπώσεων πρόξενος. Μεταξὺ τῶν ἐκατέρωθεν προπυλαίων τῆς Δανικῆς καὶ τῆς Βελγικῆς ἐκθέσεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῶν Ἑθνῶν ὑψοῦτο ταπεινὸν οἰκοδόμημα ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ, ἐνώπιον δ' αὐτοῦ στήλη κομψή, φέρουσα προτομὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τῆς προστατίδος τῶν Ἀθηναίων θεᾶς, τῆς Παλλάδος, ὑπὸ τὸ αὐτὸ περίπου σχῆμα ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὁ Φειδίας παρέστησεν αὐτήν ἐν τῷ Παρθενῶνι, τῷ κυριωτέρῳ τῆς θεᾶς ἱερῷ, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἀκροπόλεως. Δείγματα ἀξιώτερα λόγου τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλυπτικῆς ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀπέναντι στοᾷ, ὁποία λόγου χάριν τοῦ Κ^ο Δρόση ἡ Πηνελόπη, καὶ τοῦ Κ^ο Κόσσου ὁ Ὀμηρος, ὅστις ἡγοράσθη διὰ τὸ λαχεῖον τῆς Ἐκθέσεως. Εἶχε δὲ καὶ ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἡ Ἑλλάς ἀξιοτίμους τινὰς ἀντιπροσώπους. Ἀλλὰ δὲν θὰ μεμψιμοιρήσωσι κατ' ἐμοῦ οἱ Ἑλληνες ἐπὶ τῇ μὴ ὑπερυψώσει τῶν ἔργων, ὅσα εἰς τὰς αἰθούσας τῶν ὠραίων τεχνῶν προσήνεγκον.

Εἰσερχόμενός τις ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῶν Ἑθνῶν εἰς τὴν εἰδικωτέραν τῆς βιομηχανίας ἐκθεσιν ἔβλεπε κατὰ πρῶτον τὸ ὕλικόν τῶν σχολείων, ὕλικόν μαρτυροῦν μετὰ πόσου ἡ Ἑλλάς ζήλου παρακολουθεῖ, ὡς πρὸς τὴν ἐκπαιδεύσιν τῶν παίδων καὶ τῶν νέων, τὴν ταχείαν σήμερον πρόσθον καὶ ἀνάπτειν τῶν παιδαγωγικῶν συστημάτων. Τεκμήρια τούτου ποικίλα εὕρισκέ τις προβαίνων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ στοᾷ, καὶ ἀναθεωρῶν τὰ ἐκτιθεμένα ἐκπαιδευτικὰ βιβλία. Ἐνταῦθα δὲ σκέψις τις ἤρχετο ἀφ' ἐαυτῆς εἰς τὸν νοῦν τοῦ θεατοῦ, ὡς ἀγαθὸς οἰωνὸς διὰ τὸ ἐπιλοιπὸν τῆς ἐπισκέψεως. Ὁ ἐπιπόλαιος παρατηρητὴς, διατηρῶν ὅπως δήποτε ἀναμνήσεις τινὰς τῆς κλασικῆς αὐτοῦ ἐκπαιδεύσεως, ἡδύνατο ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς νέας Ἑλλάδος πρὸς τὴν ἀρχαίαν νὰ ἐξάξῃ πόρισμα ἥμισυ εὐμενὲς ὡς πρὸς τὸ μικρὸν ἔθνος, οὗτινος τὰ βιομηχανήματα κατεῖχον τοσοῦτον μικρὸν χῶρον, παραβαλλόμενον καὶ πρὸς τὸν τοῦ Βελγίου ἢ τῆς Δανίας, κρατῶν καὶ τούτων τρίτου ἢ τετάρτου βαθμοῦ ὡς

πρὸς τὸν πληθυσμόν. Καὶ ὅμως, μὴ λησμονήτε, ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο Ἑλληνικὸν ἔθνος παριστᾷ φαινόμενον μοναδικὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου· τὸ φαινόμενον φυλῆς ἥτις ἀφοῦ διέπρεψεν ἐν ἰσχυρί, ἀφοῦ διέλαμψε πρωτοκάθεδρος ἐπὶ μακρὸν ἐν ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστήμαις, ἀφοῦ κατόπιν διῆλθε μακρὰν περίοδον παρακμῆς, ἀφοῦ ἐπὶ τέλους ὑπέστη τεσσάρων αἰώνων καταθλιπτικώτατον ζυγόν, ἀνεγείρεται ἤδη μετὰ τῆς ζωηρᾶς καὶ γενναίας φιλοδοξίας τοῦ νὰ καθέξῃ ἐκ νέου τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ πολιτισμῷ. Ὑπῆρξαν ἕτερα ἔθνη ἰσχυρά, ἀλλ' ἐξηλείφθησαν διὰ παντὸς ἀπὸ τῆς μεγάλης σκηνῆς τῆς ἱστορίας. Ποῦ παρὰ τὸν Τίγριν ἢ τὸν Εὐφράτην εὐρίσκονται σήμερον οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι; Ποῦ οἱ Πέρσαι; Ποῦ οἱ Αἰγύπτιοι; Ἐκ τῶν δύο πρώτων οὐδὲν διαμένει ἢ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν μνημείων τὰ ἐρείπια. Ἡ Περσία μετασχηματισθεῖσα διὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἐλαχίστην κατέχει θέσιν μεταξὺ Ρώσων, Ὁθωμανῶν καὶ Ἀγγλῶν. Ἡ Αἰγυπτιακὴ φυλὴ, κυριαρχηθεῖσα ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τῶν Φαραῶν, ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ ἐν τέλει ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων, δὲν ἐξηλείφθη βεβαίως ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου, τὰς ὁποίας ἄλλοτε ἐκάλυψε διὰ θαυμασίων μνημείων, ἀλλ' οἱ φελάχοι, οἱ σήμερον ἐκπροσωποῦντες τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην φυλὴν, κατήντησαν ἤδη δούλοι μόνον ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ ἀγερώχου Ὁθωμανοῦ, ἡ ἐργάται χρησιμοποιούμενοι ὑπὸ τῶν ἡμετέρων μηχανικῶν. Διατρέξατε μετ' ἐμοῦ διὰ τῆς φαντασίας τὴν οἰκουμένην καὶ ἀναζητήσατε, ἐν τῷ Μεξικῷ, ἐν τῇ Περούβῃ, ἐν τῇ Ἰνδικῇ αὐτῇ, ἀναζητήσατε ἔθνος καταβληθὲν, καταστραφέν, ὑποδουλωθὲν, ἀλλ' ὅμως διαμαρτυρούμενον κατὰ τῆς ἐκπτώσεως αὐτοῦ ὡς οἱ Ἕλληνες, οἵτινες συννοῦντες εἰς ἐν ἅπαντας τῆς οἰκογενείας αὐτῶν τοὺς κλάδους καὶ ἀπαύστως ἀγωνιζόμενοι μετὰ θάρρους καὶ περινοίας, προσπαθοῦσιν ὅση μέραι ν' ἀναφανῶσιν ἄξιοι τῶν προγόνων αὐτῶν.

Τῶν τοιούτων ἀγώνων τεκμήρια θὰ ἴδῃτε ἀνά πᾶν βῆμα κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν, τῆς ὁποίας μεθ' ὑμῶν ἤδη ἀναλαμβάνω τὴν ἐξακολούθησιν.

Ἐνταῦθα βλέπω πρῶτον τοῦ ἐδάφους τὰ προϊόντα, ὄρυκτά καὶ φυτὰ. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἔχουμεν τὰ λαμπρὰ μάρμαρα, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ἄλλοτε εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ τὴν γλυπτικὴν, καὶ τῶν ὁποίων οὐδαμῶς ἐξηντλήθησαν ἐκτοτε τὰ στρώματα. Τὰ δὲ φυτὰ παρίστανται δι' ὑποδειγμάτων παρασκευασθέντων ὑπὸ ἐπιδείξιον βοτανικοῦ πρὸς χρῆσιν τῶν σπουδαστῶν. Ἐκ τῶν ὁπωρῶν, ὅσαι δὲν ἐλτίνονται ὑπὸ τοιαύτῃ ἐπιστημονικῇ μόνον μορφῇ, παρατηρῶ τὴν ἐλαίαν, τὴν τοσοῦτον προσφιλῆ εἰς τοὺς ἀρχαίους τῶν Ἀθηναίων κατοίκους τὴν σταφυλὴν, καὶ ἰδίως τὴν λεγομένην Κορινθιακὴν σαρφίδα, ἀποτελοῦσαν σήμερον σπουδαῖον ἐξαγωγ-

γῆς ἐμπορίων· τὸν βάμβακα ἐπὶ τέλους, ὅστις ἐπὶ πολὺ ἀποστελλόμενος ὡς πρώτη ὕλη ὅπως διασκευασθῇ ὑπὸ τῶν χειροτεχνῶν τῆς Δύσεως, μεταβάλλεται ἤδη ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι εἰς νήμα, καὶ ἐκ νήματος εἰς ὑφάσματα, καθὼς καὶ ἡ μέταξα, ἥτις ἀποτελεῖ μίαν τῶν ἀρχαιοτέρων τῆς Ἑλληνικῆς ἀνατολῆς βιομηχανιῶν. Τὰ Ἑλληνικά μεταξουργεῖα δὲν παρήγαγον εἰσέτι προϊόντα ἐπίσης θαυμαστά ὅποια τὰ ἐκ τοῦ Λυών ἐκτεθέντα. Οἱ ὑφάνται τῶν Πατρῶν ἢ τοῦ Πειραιῶς δὲν ἐπέδειξαν τι ἐφάμιλλον τοῦ ἔργου ὅπερ ἐθαυμάσατε ἴσως ἐν τῇ συλλογῇ μεταξουργοῦ ἐκ Λυών, ὡραίους δηλονότι στίχους τοῦ Αμαρτίνου εἰς εἴκοσι σελίδας, ὑφασμένους ἐν μετὰ μεγίστης ἐντελείας· ἀλλ' ὑπομονή. Αἰταιτεῖται χρόνος πρὸς πᾶσαν πρόοδον.

Πρὸ πεντήκοντα ἐτῶν αἱ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν Ἑλληνικαὶ χώραι δὲν εἶχον οὐδὲ ἐν τυπογραφεῖον. Οὐδ' ἀπορεῖ ἐπὶ τούτῳ ὁ ἀναλογιζόμενος ὅτι τὸ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκτυπωθὲν βιβλίον χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1727. Τὰ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Στερεᾶς, τῶν νήσων, καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἀναγινωσκόμενα τότε βιβλία ἐξήρχοντο ἐκ τῶν πιεστηρίων τῆς Βενετίας, τῆς Βιέννης, τοῦ Βουκουρεστίου καὶ τοῦ Ἰαίου. Ἐπιτρέψατέ μοι, ἐν παρενθέσει, ν' ἀνακαλέσω παρὰδοξον σύμπτωσιν. Ἐξ ἐφημερίδος Ἑλληνικῆς, τοῦ Λογίου Ἐρμού τοῦ 1844, ἐπληροφορήθη κατὰ πρῶτον ὅτι τὸ περιώνυμον τηλεβόλον τοῦ Βασιλικοῦ Ἀνακτόρου (Palais royal), καταβιβάσθην ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ οἰκοδομήματος, ἐστήθη ἐν τῇ κήπῳ, ὅπου σήμερον ἐτι εὐρίσκεται.

Ἀλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ περὶ τυπογραφίας. Ὑλικὸν τυπογραφικὸν ἐδωρήθη κατὰ πρῶτον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Χίου ὑπὸ τοῦ Ἀμβροσίου Φιρμινίου Διδότου, τοῦ λογίου φιλέλληρος οὐτινος θρηνοῦμεν τὸν πρόσφατον θάνατον. Τὸ ὕλικόν τοῦτο ἀπωλέσθη κατὰ τὰς σφαγὰς καὶ τὰς δηρώσεις, τὰς ὁποίας ἡ νῆσος ἐκείνη μετ' οὐ πολὺ ὑπέστη. Ἀλλ' ὁ γενναῖος δωρητὴς ἀνεπλήρωσεν αὐτὸ βραδύτερον, ἀποστείλας ὅμοιον ὕλικόν εἰς Ναύπليون, ὅπου ἐχρησίμευσε πρὸς ἐκτύπωσιν τῆς πρώτης ἑλληνικῆς ἐφημερίδος, «τοῦ Φίλου τοῦ Νόμου». Ἐπὶ πολὺ οἱ τυπογράφοι ἦσαν Γάλλοι ἢ Ἕλληνες ἐκμαθόντες τὴν τέχνην ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ ἀναλώμασι τοῦ Διδότου αὐτοῦ. Σήμερον ἡ Ἑλληνικὴ τυπογραφία ἔχει μὲν εἰσέτι ἀνάγκην διδασκῶν καὶ ὑποδειγμάτων ἐντεῦθεν, παράγει ὁμῶς ἐπιτοπίως τοὺς χαρακτῆρας, τὴν μελάνην καὶ αὐτὸν ἐτι τὸν χάρτην οὐτινος ἔχει χρεῖαν. Ἡ χαρτοποιία εἶναι ἡ ἥττον προωδευμένη ἐκ τῶν πρὸς κατασκευὴν βιβλίων βιομηχανιῶν, καθ' ὅσον ἀπαιτεῖ καὶ κεφάλαια μεγάλα καὶ μηχανήματα πολυδάπανα· ἀλλὰ θὰ προοδεύσῃ καὶ αὕτη καθὼς αἱ ἄλλαι. Ἀλλῶς τε δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς γενομένης μέχρι τοῦδε προό-

δου ἐκ τῶν ἐρμαρίων καὶ τῶν βιβλιοθηκῶν ὅπου συνεσφίγγοντο ἑκατοσὺν βιβλίων τυπωθέντων εἰς τὰς κυριώτερας τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος πόλεις, πρὸς δὲ καὶ δεδεμένων ἐπὶ τόπου μετὰ χάριτος ἱκανῆς.

Δύο κατάλογοι, ἀποτελοῦντες ὁμοῦ τετρακοσίας περίπου σελίδας, ἐπιμαρτυροῦσι τὴν πρὸ δεκαετίας ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιομπορίας. Τὸ δὲ μᾶλλον πρὸς τιμὴν αὐτῆς, ἅπαντα σχεδὸν τὰ βιβλία ταῦτα ἀπευθύνονται εἰς ἀναγνώστας σπουδαίως διατεθειμένους καὶ διψῶντας μάθῃσιν. Τὸ κατ' ἐμὲ, ὡς ἀρχαιολόγος κλίσει, εἰ μὴ θέσει, εὐχαρίστως διακρίνω ἐν μέσῳ τῶν τοιούτων βιβλίων τὰς ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς τῶν Ἀθηνῶν Ἑταιρίας ἐκδιδομένας ἐκδόσεις, περιεχούσας εἴτε σχέδια τῶν νεωστὶ ἀνακαλυφθέντων ἀρχαίων μνημείων, εἴτε πολλὰς καὶ μακρὰς ἐπιγραφάς, λείψανα πολύτιμα τῶν πολιτικῶν, θρησκευτικῶν καὶ δημοτικῶν ἀρχαίων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἄλλη τις τέχνη, συναγωνιζομένη τὴν σήμερον πρὸς τὴν ξυλογραφίαν ἢ τὴν χαλκογραφίαν, ἢ φωτογραφία, καλλιεργεῖται ἐν Ἑλλάδι μεθ' ὅσης καὶ παρ' ἡμῖν ζωηρότητος. Πάντα τὰ ὅπως δῆποτε ἄξια λόγου μνημεῖα παριστῶνται ὑπὸ πάσας αὐτῶν τὰς φάσεις ὑπὲρ τῶν φωτογράφων, τὰ δὲ φωτογραφήματα αὐτῶν ἡδύνασθε εὐκόλως νὰ ἐξετάσῃτε ἐκεῖ ἐντὸς πλουσίων λευκωμάτων. Αἱ νεώταται ἀνακαλύψεις, αἱ ἐν Τροίᾳ καὶ αἱ ἐν Μυκῇναις ἐπιτυχῶς ὑπὸ τοῦ ἀκαμάτου Κ^ο Σχλίσμανν γενόμεναι, παρετάσσοντο ἐκεῖ ἐνώπιον ἡμῶν διὰ σειρὰς εἰκόνων ἐλκυουσῶν τὴν ἐνθουσιώδη παντὸς φιλαρχαίου προσοχήν.

Ἰδοὺ, Κυρίαί καὶ Κύριοι, φωτογραφικαὶ τινες εἰκόνες, αἵτινες μεγεθυόμεναι ἐπὶ τοῦ ὀπισθέν μου λευκοῦ πίνακος, παριστῶσιν ἀπόψεις τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ Πειραιῶς, τῆς Ἀκροπόλεως, τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Θησείου. Ἡ τελευταία εἰκὼν παριστᾷ τὸ θέατρον τοῦ Βάκχου, τοῦ Διονύσου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ ἐρείπια τοῦ θεάτρου, ἀποκαλυφθέντα πρὸ δεκαπενταετίας δι' ἐπιτυχῶν ἀνασκαφῶν. Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἀρχαίου τούτου θεάτρου, ἐρειδομένου ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, παρατηρήσατε παρακαλῶ τὴν παρὰ τὸ ἔδαφος πρῶτην σειρὰν τῶν ἐδωλίων. Ὑπάρχουσιν ἐξήκοντα περίπου τοιαῦτα, σχηματίζοντα, οὕτως εἰπεῖν, τὰ παρ' ἡμῖν καθίσματα τῆς ὀρχήστρας (stalles d'orchestre). Τινὰ ἐξ αὐτῶν κοσμοῦνται δι' ἀναγλύφων, φέρουσι δ' ἐπιγραφὰς ἐμφανούσας τὸ ἄξιωμα τῶν δικαιουμένων νὰ κάθηνται εἰς τὴν πρῶτην σειρὰν ἀρχόντων. Μεταξὺ τῶν προνομιούχων τούτων συγκαταριθμεῖται ὁ τοῦ Διονύσου ἱερεὺς, προεδρεύων τῶν ἐν Ἀθήναις τελουμένων δραματικῶν τελετῶν. Γύψινον ἐκμαγεῖον τοῦ ἐδωλίου τούτου κοσμεῖ τὸν προθάλαμον τῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου βιβλιοθήκης, ὅπου βεβαίως θὰ ἔχητε

τὴν περιέργειαν νὰ τὸ ἴδῃτε. Ἐπιτρέψατέ μοι δὲ νὰ σᾶς ὑποδείξω ὁποῖον φῶς αἱ τοιαῦται ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις ἐπιχέουσιν ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ κειμένου τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων. Ὁ κωμικὸς Ἀριστοφάνης ἐν μιᾷ τῶν παιδροτέρων αὐτοῦ κωμωδιῶν παριστᾷ τὸν Βάκχον δυσανασχετοῦντα μετὰ τὸν θάνατον τῶν προσφιλῶν αὐτῷ ποιητῶν ἐπὶ τῇ ἀνικανότητι τῶν διαδεξαμένων ἐκείνων, καὶ καταβαίνοντα εἰς τὸν Ἀδην ὅπως ἐπαναφέρῃ ἐκεῖθεν τινὰς τῶν ἐνδόξων ἐκείνων νεκρῶν. Ὅπως μὴ πτοηθῇ ὑπὸ τῶν κινδύνων τοῦ ἐπιχειρήματος μεταμφιεσθῇ εἰς Ἡρακλῆν καὶ φέρει τὸ ῥόπαλον τοῦ ἥρωος, ἀλλ' ὁμῶς ἐνώπιον τῶν τεράτων τῶν φρουρούντων τοῦ Πλούτωνος τὸ βασιλεῖον καταλαμβάνεται ὑπὸ δέους καὶ παραζάλης, εἰς μάτην προσπαθοῦντος τοῦ δούλου αὐτοῦ Ξανθίου νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ. «Ποῦ νὰ φύγω;» ἀνακράζει,

Ποι δῆτ' ἂν τραποίμην;

προσθέτει δ' ἄμέσως κατόπιν:

Ἱερεῦ, διαφύλαξόν μ' ἐν ᾧ σοὶ συμπότης. (Βάτραχοι, 296).

Ἡ ἀλλόκοτος αὕτη ἀποστροφή ἐπὶ πολὺ περιέπλεξε τοὺς ἀναγνώστας τοῦ Ἀριστοφάνους. Ἀρχαῖος σχολιαστὴς ἐξηγεῖ ὅτι ὁ ἱερεὺς τοῦ Βάκχου παρεκάθητο εἰς τὴν πρῶτην τῶν θεατῶν σειρὰν ὅπως δεχθῇ κατὰ πρόσωπον τοῦ θεοῦ τὴν προσαγορεύσειν. Ἀλλ' ἀπέναντι τοῦ ἐδωλίου αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ὁ σεμνοπρεπὴς ἱερεὺς ἐβλάπε τὴν κωμωδίαν, δὲν νομίζετε ὅτι τοῦ Ἀριστοφάνους τὸ σκῶμμα προσλαμβάνει ζωηρότερον τινα χαρακτῆρα; Ἡδυνάμην πολλὰ νὰ εἶπω ἐὰν ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἀναμνήσεως ταύτης ἐπεχειροῦν νὰ σᾶς ὑποδείξω κατὰ πόσον οἱ εὐφρεῖς ἐκεῖνοι Ἀθηναῖοι συνεδύαζον τὴν εὐσέβειαν, καὶ αὐτὴν ἐτι τὴν δεισιδαιμονίαν, μετὰ τῶν αὐθαδεστέρων πρὸς τοὺς θεοὺς αὐτῶν ἐλευθερίων. Ἀλλ' ἂς ἐξέλθωμεν τοῦ Ἑλληνικοῦ τμήματος, καθότι οὔτε ἡ Ἑλλάς περικλείεται ἐντὸς αὐτοῦ μόνου, οὐδ' ἐγὼ ἐξεπλήρωσα ὁλόκληρον εἰσέτι τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον προέβην. Τῷ ὄντι, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τοὺς Σίνας, τοὺς Ἰάπωνας, τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τὰς ὑπὸ ποικίλας ἐπόψεις ἐνδιαφερούσας ἐκθέσεις αὐτῶν, καθ' ἀπάσας τὰς ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀρεῶς στοὰς ἀνευρίσκομεν τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνισμόν, ἐπιδρῶντα μὲν διὰ τῶν διδασμάτων καὶ τῶν ὑποδειγμάτων αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης τοῦ κόσμου σύμπαντος, παρεισδύοντα δὲ καὶ μέχρις ὑπερβολῆς εἰς τὸ λεξικολόγιον ἀπασῶν τῶν βιομηχανιῶν.

Ἀκούω καθ' ἑκάστην λεγόμενον, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα λησμονεῖται, ὅτι οἱ μὲν μαθηταὶ ἀποφεύγουσι τὴν ἐκμάθησιν αὐτῆς, οἱ δὲ διδάσκαλοι ἀπώλεσαν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς τὸ γόητρον. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη μομφή, τὴν ὁποίαν ἐξέφερον ἤδη οἱ ἡμέτεροι Ἑλληνισταὶ τῆς ΙΓ' καὶ τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος, ἔχει τὴν αὐτὴν περὶ τοῦ ὑπόστασιν σήμερον ὅσῃν καὶ τότε. Καὶ ἂν

παραμεληθῇ ἡ Ἑλληνικὴ ἐν ταῖς σχολαῖς σήμερον, δύναμαι ὅπως δῆποτε νὰ βεβαιώσω ὅμως, ὅτι οὐδαμῶς περιφρονεῖται ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις. Ἀπ' ἐναντίας, ἐπικρατεῖ ἐντὸς αὐτῶν ἱκανὴ σχολαστικότητος δόσις καὶ παιδαγωγὴς τις τῶν Ἑλληνικῶν ὀνομασιῶν ἐπιδιώξις. Ἐντὸς τῆς ἐκθέσεως ἐβλεπέ τις ἀνὰ πᾶν βῆμα λέξεις Ἑλληνικὰς, ἡ δὲ ἔθεν Ἑλληνικὰς, δοθείσας εἰς νέας ἐφευρέσεις τῆς τυπογραφίας, τῆς μυρεψίας, ἡ καὶ εἰς αὐτὰ τῶν παίδων τὰ ἀθύρματα. Εἴχομεν μέχρι τοῦδε τὸ καλειδοσκοπίον, τὸ φρενακιστοσκοπίον καὶ τοσαύτας ἄλλας λέξεις, τὰ ὁποίας οἱ παῖδες ἡμῶν ἐπιπόνως ἐψέλλιζον πρὸς ὀνομασίαν ἀντικειμένων, ἅτινα ἐπὶ τέλους οὐδὲν ἄλλο ἦσαν ἢ τροπολογίαί τῆς παλαιᾶς μαγικῆς λυχνίας. Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ πραξισκοπίον ἤδη καὶ λαμψοσκοπίον, λέξεις ἐμποιοῦσαι φρίκην εἰς ὧτα Ἑλλήνων τε καὶ Ἑλληνιστῶν, καὶ οὐδεμίαν ἐπὶ τέλους προσθέτουσαι τιμὴν εἰς τοὺς ἐφευρέτας οἵτινες παραθέτουσι ταύτας ἐνώπιον ἡμῶν. Μικρὸν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκθέσεως μὲ ἐπεσκέφθη κατασκευαστὴς ζήτην εὐνηχον Ἑλληνικὴν λέξιν πρὸς ὀνομασίαν τελειοποιημένου πυρεκβόλου (briquet). Ἐτερος ἤθελε λέξιν διὰ μηχανήμα, ἀγνοῶ ὁποῖον εἶδους, πρὸς κατασκευὴν βουτύρου. Πρὸ δέκα περίπου ἐτῶν, μετὰ τὸ τέλος τῆς παραδόσεώς μου ἐντὸς τῆς ὑπὸ τὸ ἀμφιθέατρον τοῦτο αἰθούσης, κλειδοποιός, ἐφευρὼν νέον κλειθρον διὰ χρηματοκιβώτια, προσῆλθε, μετὰ πλείστης ἄλλως ἀβροφροσύνης, ζήτην μοι νὰ βαπτίσω τὸ ἐφευρημά του. Καὶ τὸν νύχαρίστησα μὲν τὸ κατὰ δύναμιν, ἀλλ' ἐμεδίασα συνάμα ἐπὶ τῇ ἀθῶα ματαιότητι ἥτις ἐπιβαρύνει τὰ βιομηχανικὰ ἡμῶν λεξικολόγια διὰ ξένων ὀρων, κακῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ χαλκευθέντων διὰ τῆς ἀτέχνου τῶν λεξικῶν σφυροκοπίας. Ἐπιτρέπεται εἰς τὰς καθ' ἑαυτὸ ἐπιστήμας, τὴν γεωμετρίαν, τὴν φυσικὴν, τὴν ἱατρικὴν, τῶν ὁποίων πρῶτοι διδάσκαλοι ἐχρημάτισαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἐπιτρέπεται εἰς ταύτας νὰ λαμβάνωσι παρὰ τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ ὄρους πρὸς ὀνομασίαν τῶν νεωτέρων προσκλήσεων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ἀφρημένων ἰδεῶν ἢ τῶν νόμων τῆς φύσεως. Ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Michel Chasles, τὸν ἐξακολουθοῦντα τὴν σειρὰν τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ Βυκλείδου, νὰ δανείζηται παρὰ τοῦ μεγίστου ἐκείνου γεωμέτρου ὄρους γλώσσης τοσοῦτον προσφους εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν ἀκριβολογίαν. Τῷ ἐπιτρέπεται καὶ νέους τινὰς ὄρους νὰ προσθήσῃ εἰς τὸ ἀρχαῖον ὀνοματολόγιον, ὅπως ἐφαρμώσῃ αὐτὰς εἰς ἀνακαλύψεις νέας. Ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Cuvier, ὁποῖος ὁ Milne Edwards, νὰ συνεχίζωσι τὰ ζωολογικὰ αὐτῶν ὀνοματολόγια πρὸς τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἢ τοῦ Θεοφράστου. Ὅτε ὁ οὐρανολόγος Daubrée ἐπικαλεῖται τὴν ὁδηγίαν Ἑλληνιστοῦ τινος περὶ τὴν ἐκλογὴν συνθέτων Ἑλληνικῶν

λέξεων πρὸς ἀπλοποίησιν τοῦ δυσκόλου ὀνομα-
τολογίου τῶν μετεωροειδῶν, οὐδαμῶς παρεκβαί-
νει τοῦ δικαίου αὐτοῦ· διότι μένει ἐντὸς
τῶν ὁρίων τῆς ἐπιστήμης, ἀποτείνεται δὲ εἰς
ἐκλεκτὸν κύκλον εἰδικῶν λογίων. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ
τοιαύτας ἐτι περιστάσεις ἀνάγκη νὰ γίνηται
μετὰ περισκέψεως ἡ ἐκλογή· ἀνάγκη νὰ ἐκφρά-
ζωσιν αἱ λέξεις συντόμως ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον
ἐφαρμόζονται, ὅποτε δὲν ἰσοδυναμοῦσι πρὸς ὁ-
ρισμούς, ὅπερ ἀδύνατον σχεδόν. Συνειθίσταμεν πρὸ
μακροῦ τὸν *τηλέγραφον*, ἀπ' αὐτοῦ δὲ ἀνευ
πολλοῦ κόπου κατήλθομεν εἰς τὸ *τηλέφωνον*
καὶ τὸ *φωνόγραφον*. Δισκολεύεται ὅμως νὰ πα-
ραδεχθῶ τὸ *μικρόφωνον*. Ἀφοῦ δ' ἔχει τὴν ἀ-
κοὴν τοσοῦτον λεπτήν, τολμῶ νὰ τῷ εἶπω, μετὰ
πλείστου πρὸς τὸν ἐφευρέτην πατέρα του σεβα-
σμοῦ, ὅτι κακῶς τὸ ἐβάπτισαν. Καθότι μικρό-
φωνον σημαίνει ὅτι ἔχει μικρὰν φωνήν, ἐνῶ ἀπ'
ἐναντίας τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο μεγαλύνει τὴν φω-
νήν. Πρὸ πάντων δὲ ἄς ἀποφεύγωμεν τὰς μα-
κρὰς ὀνομασίας ὅποτε ἀπὸ τοῦ σπουδαστηρίου
τοῦ ἐπιστήμονος προώρισται νὰ μεταβῶσιν εἰς
τὰ ἐργοστάσια τῶν βιομηχανῶν· διότι τότε ἡ
χρῆσις βεβαίως ὅ' ἀποκόψῃ δύο ἢ τρεῖς συλλα-
βάς ἀπ' αὐτῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ *χρωμολιθο-
γραφικὴ εἰκὼν* μετεβλήθη εἰς τὸ σύντομον *chromo*
καὶ οὕτω καλεῖται παρὰ τε τοῦ τεχνίτου,
ὅστις κατασκευάζει καὶ παρὰ τοῦ ἐμπόρου, ὅστις
πωλεῖ αὐτήν.

Ἐν συνόλῳ, Κυρία καὶ Κύριοι, βεβαιώητε
ὅτι οἱ καθηγηταὶ τῆς Ἑλληνικῆς οὐδαμῶς ἀρέ-
σκονται εἰς τὰς καταχρήσεις ταύτας διὰ τῶν ὁ-
ποίων σχίζονται τὰ ὅσα καὶ συγχύζεται ὁ νοῦς
ὑμῶν. Πρὸς τοὺς ἐραστὰς τοιοῦτων νεωτερι-
σμῶν ἀείποτε λέγουσι: Ἐὰν ἔχητε χρεῖαν ὄρου
νέου πρὸς διάκρισιν νέου ἀντικειμένου, προστρέ-
ξατε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν,
ἐν ἑλλείψει δὲ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν λατινικὴν,
ἀπὸ τῆς ὁποίας ἡ ἡμετέρα γλῶσσα ἠρύσθη τὰ
κυριώτερα αὐτῆς στοιχεῖα. Μὴ προσφεύγετε δὲ
εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εἰμὴ ἀφοῦ ἀποτύχωσι πάν-
τως αἱ εἰς τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν λατινικὴν ἔ-
ρευμαι ὑμῶν. Ἐλεήσατε τοὺς ἡμετέρους τε-
χνίτας, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐννοῶσι τὰς ὀνο-
μασίας τῶν ἐργαλείων, τῶν ὁποίων χρῶνται το-
σοῦτον ἐπιδεξιῶς. Ἐλεήσατε τὰ τέκνα ἡμῶν,
καὶ μὴ ἀποκαθιστᾶτε ἀπεχθὴ εἰς αὐτὰ τὴν
Ἑλληνικὴν, καθ' ἣν ἡλικίαν ἀρχίζομεν νὰ τοῖς
τὴν διδάσκωμεν.

Ἀλλ' ἀρκοῦσιν αἱ μακρὰ αὐταὶ παρατηρή-
σεις, τὰς ὁποίας ὅμως ἐπεθύμουν νὰ ἐκμυστη-
ρευθῶ πρὸς ὑμᾶς. Μετὰ τὰς λέξεις ἄς ἐπανέλ-
θωμεν εἰς τὰ πράγματα.

Ἐν τῇ καταπληκτικῇ ποικιλίᾳ τῶν ἐν τῷ
πεδίῳ τοῦ Ἀρεως ἐκθεμάτων τῆς βιομηχανίας,
καὶ ἰδίως τῶν μηχανῶν, πανταχοῦ ἀνεύρισκέ-
ται τὰ ἔχνη τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας καὶ τῶν

παραδόσεων αὐτῆς, δυσχερὲς δ' ἀποβαίνει ἡ καὶ
ἅπαντας τοὺς ἐλιγμούς αὐτῆς ἀνίχνευσις τῆς
τοιαύτης τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπιδράσεως. Ἐν τῷ
τμήματι τῶν μηχανῶν ἐπιτρέψατέ μοι, καθ' ὃ
Ἑλληνιστῆς, νὰ παραμείνω ἐνώπιον τῆς χειρο-
βαλίστρας, ἐν μέσῳ τῶν ἀριστουργημάτων ἑνεκα
τῶν ὁποίων ὁ μηχανουργὸς Albert Piat ἐτιμήθη
ἐπαξίως διὰ μεγάλου μεταλλίου. Ἡ χειροβαλί-
στρα (εἶδος τοξιβαλίστρας) περιγράφεται ὑπὸ
τοῦ Ἑλλήνος μηχανικοῦ Ἡρώωνος τοῦ Ἀλεξαν-
δρέως. Ὁ ἀρχαῖος συνάδελφός μου Vincent ἐ-
πεχειρίσθη, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς περιγραφῆς ταύ-
της, νὰ κατασκευάσῃ χειροβαλίστραν. Μετὰ δὲ
τὸν θάνατόν του ἕτερος μαθηματικὸς καὶ μηχαν-
ικὸς, ὁ K. Piat, ἀναλαβὼν ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον
κατάρθωσε νὰ φέρῃ ἀκέραιον ἐνώπιον ἡμῶν ἐν
τῶν μᾶλλον ἀξιοπεριεργότερων μηχανημάτων
τοῦ πυροβολικοῦ τῶν ἀρχαίων. Αἱ τοιαῦται κατ'
ἀναστροφὴν, οὕτως εἶπεν, ἀνακαλύψεις, ἔχου-
σιν ἀληθῶς πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον. Ἀποκαλύπτουσι
τὸν βαθμὸν τῆς ἀρχαίας ἐπιστήμης καὶ τὴν ἐν
τῇ ἐφαρμογῇ ἐπιτυχίαν αὐτῆς, πρὶν ἢ αἱ νεώ-
τεραι ἐφευρέσεις, οἷα ἡ τῆς πυρίτιδος, δώσωσιν
εἰς τὸν ἄνθρωπον νέα μέσα ἐνεργείας, ἀτυχῶς
δὲ καὶ καταστροφῆς συνάμα. Ἐνθυμοῦμαι ὅτε
ἐντὸς τοῦ ἐργοστασίου τοῦ K. Piat ἐγένετο
ἡ πρώτη δοκιμὴ τῆς μόλις στηθείσης χειροβα-
λίστρας, μολυβδοκόνδυλον ἐκσφενδονισθὲν ἀπ'
αὐτῆς διετρύπησεν ἐπενδύτην κρεμάμενον ἐπὶ
τοῦ τοίχου εἰς μέτρων τινῶν ἀπόστασιν· εἰς δὲ
τῶν ἐργατῶν, τοὺς ὁποίους ὁ K. Piat εἶχεν ἐν-
θουσιάζει ὑπὲρ τοῦ ἔργου εἰς τὸ ὁποῖον τοὺς
καθωδήγει, ἀνεφώνησε: «Ἴδου τὸ πρῶτον βέλος
τὸ ὁποῖον ἡ μηχανὴ αὕτη ρίπτει μετὰ δύο χι-
λιάδας ἔτη!» Δὲν ἀρέσκει εἰς ὑμᾶς, Κυρία καὶ
Κύριοι, ὁ ἀφελὴς οὗτος ἐνθουσιασμός τοῦ Πα-
ρισινοῦ ἐργάτου, ὅστις οὐχὶ μόνον διὰ τῶν χει-
ρῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς καρδίας καὶ διὰ τῆς
διανοίας παρακολουθεῖ τὴν ἐργασίαν τοῦ φιλόλο-
γου καὶ τοῦ συμπαιδοῦς ἐργοστασιάρχου αὐτοῦ;

Δὲν δύναμαι, Κυρία καὶ Κύριοι, νὰ ὑποκρύψω
τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὸ γόνιμον πνεῦμα τοῦ
Ἑλληνισμοῦ, νομίζω δὲ ὅτι ἀνευρίσκω τὰ ἔχνη
αὐτοῦ καὶ ὅπου ὑμεῖς δὲν ὑποπτεύεσθε. Τὸ Αἰ-
γυπτιακὸν ἐν τῇ Ἐκθέσει μέγαρον περιεῖχεν εἰ-
κόνας καὶ σχέδια τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, τὴν
ὁποίαν εἶχομεν ἤδη περιεργασθῆ καὶ ἐν τῇ ἐκ-
θέσει τοῦ 1867, ὅποτε ὁ K. Λεσέψ ἐπέδειξε
τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ ἐπιχειρήματος τὴν ἐπιτυ-
χίαν. Ἀλλὰ ἡ πρώτη ἰδέα διώρυγος, συνενοῦ-
σης τὴν Μεσόγειον μετὰ τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσ-
σης, δὲν εἶναι οὐδαμῶς νέα. Ἀνέρχεται μέχρι
τῆς 6^{ης} πρὸ Χ. ἑκατονταετηρίδος, μέχρι τοῦ Βα-
σιλέως Νεχῶ ἢ Νεχαῶ, ὅστις ἤνοιξε διώρυγα
μεταξὺ τοῦ Σουέζ καὶ τοῦ Ζαγαζίκ, πρὸς τὴν
μεσημβρινὴν τοῦ Δέλτα ἄκραν, ὁπόθεν τὰ πλοῖα
διὰ τοῦ Νείλου ἀνέρχοντο ἕως τῆς Μεσογείου.

Ἀλλ' ὁ Αἰγύπτιος οὗτος βασιλεὺς ἦτο εἰς ἐκ
τῶν πρώτων ἐλθόντων εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν
Ἑλλήνων. Ὅσοι δ' ἐπιδέξιοι καὶ ἀν' ὑπῆρξαν περὶ
τὰς τέχνας οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι, ὑποπτεύομαι
ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη τῆς διὰ διώρυγος συνενώσεως
τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης μετὰ τοῦ Νείλου ἐνε-
πνεύσθη εἰς τὸν Αἰγύπτιον παρὰ συμβούλου ἐκ
Κορίνθου ἐλθόντος ἢ ἐξ Ἀθηνῶν. Τοῦτο δὲ μ' ἐν-
θυμίζει ὅτι Ἑλλήν γεωγράφος, ὁ περιώνυμος
Στράβων, ἀφηγεῖται τὴν ἀπόπλουν θαλασσοπό-
ρων ἀπὸ τῆς δυτικῆς ἄκρας τῆς Ἰβηρίας, τῆς
σημερινῆς Ἰσπανίας, πρὸς εὐρεσιν νέας πρὸς τὴν
Ἰνδικὴν ὁδοῦ, διὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ.
Ἡ ἐπιχείρησις ἀπέτυχε, διότι ἡ ναυτικὴ πυ-
ξὶς ἦτο ἄγνωστος εἰσέτι, τὰ δὲ τρόφιμα ἐξη-
τλήθησαν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀποπειρᾷ τῶν τολμηρῶν
ἐκείνων προδρόμων τοῦ Κολόμβου νομίζω ἐπίσης
ὅτι ἀνευρίσκω τὴν φιλοπράγμονα τῶν Ἑλλήνων
δραστηριότητα. Ὡς πρὸς τὸν K. Λεσέψ, κατ' ἀγε-
ται μὲν οὗτος ἐξ ἀρχαίου Βεαρνικῷ (du Béarn)
οἴκου, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες διέβησαν, λέγεται, ἐκ
τῆς Γασκωνίας, τινὲς δὲ τῶν τῆς χώρας ἐκείνης
φιλοπατριδῶν λογίων διατείνονται ὅτι εὗρον ἐν
αὐτῇ τὰ ἔχνη Ἑλληνικῶν ἀποικισμῶν. Δὲν θέ-
λω νὰ ὀρκισθῶ περὶ τούτου, ἀλλὰ τίς οἶδεν ἐὰν
δὲν ὑπάρχωσι σταγόνες τινὲς αἵματος Ἑλλη-
νικοῦ εἰς τὰς φλέβας τῆς εὐγενοῦς ταύτης οἰ-
κογενείας, ἥτις ἐπέπρωτο νὰ παράσχῃ εἰς τὴν
Εὐρώπην ἕνα τῶν πρωτίστων ὑποκινήτων τοῦ
νεωτέρου πολιτισμοῦ;

Εἰς τὰς στοὰς ἰδίως τοῦ Τροκαδέρου ἡδύνα-
τό τις νὰ παρακολουθῇ τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων
χρόνων μέχρι τῆς σήμερον διαδοχὴν τῶν τεχνῶν
καὶ ἐπιστημῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καὶ τὴν
ἐπίδρασιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν σχολῶν τῶν μέσων
αἰώνων καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων. Αἱ στοαὶ αὗ-
ται ἀπετέλουν ἀληθεὲς μουσεῖον, ἐν ᾧ ἀνευρί-
σκετο ἀνὰ πᾶν βῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ ἐπή-
ρεια. Παρὰ τὰ συντρίμματα τῶν καλλιτεχνημά-
των ἅτινα διέσωσεν ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τῆς Δω-
δώνης Ἑλλήν ἐξ Ἡπείρου, ὁ K. Καραπάνος, ἔ-
βλεπέ τις ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαίας ἡ-
μῶν Γαλατίας τὰ σημεῖα τῆς πρώτης ἀπομιμή-
σεως τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Περὶ προτομῆν ἀρ-
χαϊκὴν ἀνέκρουσαν εἰς φιλόφρονος οὐτινος λη-
σμονῶ ἡδὴ τὸ ὄνομα, ὑπῆρχε προτομὴ ἑτέρα, ἀ-
ποδιδομένη παρὰ τῶν εἰδότην εἰς τὸν Φειδιάν
αὐτόν. Ἡ προτομὴ αὕτη ἀνευρεθεῖσα μεταξὺ τῶν
ἐρειπίων τοῦ Παρθενῶνος, παριστώσα δὲ κεφα-
λὴν Νίκης, παρέχει εἰς ἡμᾶς εὐκαιρίαν νὰ πα-
ραβάλωμεν τὴν πίστην τῆς φωτογραφίας ἀπει-
κόνισιν πρὸς τὴν ἀκούσιον ἐνίοτε ἀπιστίαν τῶν
ἀρχαιοτέρων ἱστογράφων. Ἐχομεν τῷ ὄντι ἀπὸ
τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος ἱ-
στογράφημα τῆς κεφαλῆς ταύτης, κατὰ δὲ τὸ
1855 ὁ Léon Laborde παρενέβαλε φωτογραφίαν
αὐτῆς ἐν τῷ συγγράμματί του περὶ Ἀθηνῶν κα-

τὰ τὴν 14^{ην}, 15^{ην} καὶ 16^{ην} ἑκατονταετηρίδα,
συγγράμματι εἰρωνικῶς ἀφιερωθέντι «πρὸς ἅ-
παντας τοὺς Βανδάλους συλητὰς, ἀκρωτηρια-
στὰς καὶ ἐπισκευαστὰς τῶν ἀρχαίων μνημείων,
εἰς ἐνδειξὴν βαθείας ἀγανακτικῆς». Ἡ πρώτη
τῶν δύο τούτων εἰκόνων παριστᾷ χαρίεσσαν
κεφαλὴν συγχρόνου παρισινῆς, ἐνῶ ἡ δευτέρα,
ἡ ἀληθὴς, διατηρεῖ τὸν ἰδανικὸν ἐκεῖνον τύπον
κάλλους, τὸν συνδυάζοντα τὴν χάριν μετὰ τῆς
σοβαρότητος καὶ ἀποτελοῦντα τὴν ἐντέλειαν
τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς. Ἡ κοσμία αὕτη καὶ
εὐγενὴς χάρις ἀνευρίσκεται εἰς τὰ παρακείμενα
πολυάριθμα εἰδώλια, τὰ ἐσχάτως ἀνευρεθέντα
ἐντὸς τῶν τάφων τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Τανάγρας.
Ταῦτα δὲ κατεσκευάζον τεχνίται ἄσκημοι, οὐδε-
νὸς τῶν ὁποίων διετηρήθη τὸ ὄνομα ἐν τῇ ἱ-
στορίᾳ τῆς τέχνης, καὶ οὔτινες ἐκαλοῦντο ἀπλῶς
κυρόπλαθοι, ἢ κυροπλάσται, δηλαδὴ κατασκευα-
σταὶ κουκλῶν. Τοσοῦτον ἦτο διαδεδομένον τὸ
αἰσθημα τοῦ καλοῦ ἐν τῇ προνομιοῦχῳ ἐκείνῃ
φυλῇ, καὶ μέχρι τῶν ταπεινωτέρων τῆς βιομη-
χανίας στρωμάτων.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶναι ἀληθεῖς θησαυροὶ
τοὺς ὁποίους οἱ καλλιτέχναι καὶ οἱ ἐρασταὶ
τοῦ καλοῦ ἐν Εὐρώπῃ ἀφῆρπασαν ἀπὸ τῶν ἐ-
ρειπίων τῆς Ἑλλάδος. Δυσχερὲς ἡ ἀπαριθμῆσις
ὅσων ἐξ αὐτῶν κοσμοῦσι τὰ ἡμέτερα καὶ τὰ τῆς
λοιπῆς Εὐρώπης μουσεῖα. Ἀς ἀρκεσθῶμεν εἰς
τὰ ἐκ τοῦ Βρετανικοῦ μουσείου παριστώμενα ἤδη
ἐνώπιον ὑμῶν διὰ τοῦ ἡλεκτρικοῦ φωτός.

Τινὲς τῶν Ἑλλήνων ἀκροατῶν μου, βλέποντες
ἤδη ταῦτα ἀναμνησκονται ἴσως μετὰ λύπης
τῶν συμφορῶν τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ἡ ζωφόρος,
αἱ μετόπαι αὐταὶ ἀπεσπάρσθησαν τοῦ Παρθενῶ-
νος, ἀπὸ τοῦ 1799 μέχρι τοῦ 1805, ὑπὸ τοῦ
περιωνύμου λόρδου Ἑλγίν καὶ μετηνέχθησαν εἰς
Ἀγγλίαν, ὅπου βραδύτερον ἐπωλήθησαν ὑπ' αὐ-
τοῦ εἰς τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον. Καὶ ἐν τῇ πα-
τρίδι αὐτοῦ αἱ ἀρχαιολογικαὶ αὐταὶ βιαιοπρα-
γίαι προεκάλεσαν πολλῶν τὴν ἀγανάκτησιν, εὐ-
γλώττως δ' ἐστηλιτεύθησαν ὑπὸ ὠραίων τινῶν
στίχων τοῦ Βύρωνος. Πρὸ τίνος δ' ἐτι κυρία τις
ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ἡ πριγκίπισσα Δώρα Ἰ-
στριας, γυνὴ εὐφυῆς καὶ πολυμαθῆς, ἐπαγελάμ-
θανε τὰς κατὰ τοῦ ἀγγλικοῦ βανδαλισμοῦ μορ-
φὰς ἐν ἐπιστολῇ δι' ἧς μὲ ἐτίμησε. Τῇ ἀπεκρί-
θην ὅτι καὶ ἡδὴ λέγω πρὸς τοὺς ἐνώπιόν μου
Ἕλληνας: Ἡ Ἑλλὰς ἐπὶ τοῦ Ἑλγίν, ἔκυπτε
τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν, ἀγνοοῦσα
καὶ ἀδιαφοροῦσα πρὸς τοὺς θησαυροὺς, τοὺς ὁ-
ποίους οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ἐθαύμαζον ἐπ' αὐ-
τῆς. Αὐτὸς ὁ ἀργεπύσκοπος τῶν Ἀθηνῶν πα-
ρεῖχεν εἰς τὸν λόρδον Ἑλγίν τὴν ἀδειαν ν' ἀ-
φαιρέσῃ ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν πᾶν ὅ,τι καλὸν ἢ
ἀρχαῖον τῷ ἥρεσκε. Ἀλλὰ τὰ πρότυπα ταῦτα
τῆς τέχνης, ἐναποθεθέντα ἐν ταῖς συλλογαῖς τῆς
Δύσεως, μὴ δὲν συνετέλεσαν ὅπως ὑποθάψωσι

παρ' ἡμῖν τὴν λατρείαν τῆς ἀρχαιότητος; μὴ δὲν ἐμόρφωσαν τὰς νεωτέρας σχολὰς τῶν ἡμετέρων γλυπτῶν καὶ ἀρχιτεκτόνων; μὴ δὲν ἐχρησίμευσαν πρὸς ἀνύψωσιν τῆς ἀξίας καὶ αὐτῶν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας; Ἰσως πολλά τῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκπατρισθέντων διεφυλάχθησαν οὕτως ἀπὸ τῆς καταστροφῆς. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι τοῦ Βενετοῦ Μοροζίνη αἱ σφαῖραι ἔφερον τὴν ἐρῆμωσιν ἐν τῇ Ἀκροπόλει κατὰ τὸ 1687 καὶ ἀνέτρεψαν τὸ στέγασμα τοῦ Παρθενῶνος, μεταβληθέντος εἰς πυρταποθήκην. Ὅθεν ἔχουσι ποικίλους οἱ Ἕλληνες λόγους ὅπως παρηγοῶνται διὰ τὸν τοιοῦτον πλουτισμὸν τῶν μουσείων τοῦ Ἀονδίνου ἢ τῶν Παρισίων, καὶ τὴν ἐκ τούτου προσγενομένην ζημίαν εἰς τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐπηύξησε τὸ ἠθικὸν κύρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν, τὸ δὲ κύρος τοῦτο, ἐνισχυόμενον ὑπὸ τῆς θεᾶς τῶν ἐργῶν τῆς ἀρχαιότητος, συνετέλεσε μεγάλως πρὸς ἐξέγερσιν τῆς γενναίουφρονος συμπαιδείας, ἥτις ἐξώθησε τὴν Εὐρώπην πρὸς ἀρωγὴν τῆς κατὰ τῶν Τούρκων ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀνεξαρτησίας ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ σήμερον δικαίως καυχᾶται.

Ἐγένετο ἄρα γε τῆς τοιαύτης ἀνεξαρτησίας χρῆσις, ὁποῖαν ἡ κοινὴ ἐν Εὐρώπῃ γνώμη ἀπῆτει! Ἡμεῖς τε καὶ οἱ γείτονες ἡμῶν συχνάκις μεμφόμεθα τοὺς Ἕλληνας ἐπὶ τῇ ἀγνοίᾳ θορύβῳ τῶν βουλευτικῶν αὐτῶν συνελεύσεων, ἐπὶ τῇ μὴ μονιμότητι τῶν Κυβερνήσεων αὐτῶν, ἐπὶ τῇ ἀκράτῳ ἐπιδιώξει θέσεων δημοσίων καὶ . . . προσδοκῶν. Δὲν ἦλθον ἐνταῦθα ἐπὶ σκοπῷ νὰ ἀπολογηθῶ ὑπὲρ αὐτῶν. Ἄλλως τε οἱ Ἕλληνες ἔκπαλαι εἶχον τὴν συναισθήσιν τῆς ἐξαιρετικῆς αὐτῶν εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπιδόσεως, οἱ δὲ ρήτορες αὐτῶν ἔκπαλαι διεκήρυττον ὅτι «ὁ ἑλληνικὸς λαὸς προῦρισται νὰ ἐπισύρῃ τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.» Ὅ,τι δ' ὁ Αἰσχίνης ἔλεγε, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐξασθενισθέντες ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων σπαραγμῶν ὑπέκυπτον εἰς τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν, τὸ αὐτὸ ἐπανέλεγον καὶ ὁπότε ἡ ἀγέρωχος Ρώμη τοὺς ἠπείλει. «Λέγουσιν, ἀνέκραζεν ὁ Κᾶτων, ὅτι οἱ Ρόδιοι εἶναι ἀλαζόνες. Ἄλλ' ὑπάρχει λαὸς ἀλαζονικώτερος ἡμῶν;» Δύο μετέπειτα ἑκατονταετηρίδας ὁ Πλίνιος ἀπεκάλει τοὺς Ἕλληνας, οὐχὶ ὅπως περιφρονήσῃ αὐτοὺς, φυλὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἑτέραν ἀρεσκομένην εἰς τὰ ἑαυτῆς ἐγκώμια. Ἡ φυλὴ αὕτη ἐκχριστιανισθεῖσα ἔκτοτε διετήρησε τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο καὶ μεθ' ἁπάσας τὰς μακρὰς συμφορὰς καὶ ταπεινώσεις αὐτῆς. Δὲν ἀκούουσιν εὐχαρίστως οἱ Ἕλληνες τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν καὶ ἰδίως παρὰ ξένων, καὶ μάλιστα Γάλλων. Ὡς πρὸς τοῦτο ὅμως φοβοῦμαι, καθ' ἃ ἔλεγεν ὁ Κᾶτων, ὅτι πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ὁμοιάζομεν

πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Τὸ δὲ κατ' ἐμὲ, Κύριοι, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑπουργικὰς μεταβολὰς, χθὲς διατρέχων τὴν Ἑπετηρίδα τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου παρατήρουν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1834 ἕως τῆς σήμερον προσηγόρευσα τεσσαράκοντα ὑπουργούς. Ὑπολογίσατε τὸν μέσον ὅρον, κύριοι μαθηματικοί, καὶ εἰπῆτέ μοι ἐάν ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ δὲν ἐξάγεται μάθημα μετριοφροσύνης δι' ὅλους ἡμᾶς. Προτοῦ μεμψώμεν τοὺς ἄλλους ἃς ἐξετάσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ κατόπτρου. Ἡ Εὐρώπη ἔπραξε βεβαίως πολλὰ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ δικαιοῦται πολλὰ παρ' αὐτῆς νὰ προσδοκᾷ, δικαιοῦται πολλὰ εἰς αὐτὴν νὰ διδάξῃ, ἀλλ' ὁφείλει πρὸ πάντων διὰ τοῦ παραδείγματος νὰ διδάσκη. Ἄς προσπαθῶμεν ἡμεῖς, ἰδίως, οἱ Γάλλοι νὰ παράσχωμεν εἰς αὐτὴν τὸ παράδειγμα τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς σταθερότητος ἐν τῇ ἐξασκήσει τῆς ἐλευθερίας, μὴ λησμονῶμεν δὲ τὰς δυσχερεῖας καθ' ὧν εἶχον καὶ ἔχουσι νὰ παλαίωσιν οἱ Ἕλληνες ἀναπλάττοντες τὴν ἐθνικότητα αὐτῶν, ἐπανορθοῦντες τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς βαρβαρότητος τὰ ἀποτελέσματα, ἐπανορθοῦντες δ' ἐπὶ τούτοις καὶ τὴν ἠθικὴν, οὕτως εἰπεῖν, καταστροφὴν, τὴν ὁποῖαν αἰῶνες δουλείας ἐπέφερον. Ἀρμύζει εἰς ἔθνος μέγα καὶ ἰσχυρὸν, οἷον τὸ ἡμέτερον, ν' ἀποβλέπῃ ἀείποτε συμπαιθῶς πρὸς τὸ μικρὸν ἔθνος εἰς τὸ ὁποῖον τοσαύτας ὁφείλουσι χάριτας οἱ Χριστιανικοὶ λαοί, οὕτινος δὲ καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ ἐρείπια περιβάλλονται ὑπὸ τῆς ἀφθάρτου σίγλης ἐνδόξων ἀναμνήσεων.

Ἐν Παρισίῳ, Φεβρουάριος 1879.

Α. Β.

Αἱ ἐπόμεναι σελίδες μετεφράσθησαν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἐδμόνδου Τεξιέρου, τοῦ ἐπιγραφομένου «Τὴ ἐνεστώτα.» Τὴν παρατιθεμένην κατωτέρω ἐπιστολὴν ὑποτίθεται γράφων νέος Πέρσης, ἀκόλουθος τῆς ἐν Παρισίῳ πρεσβείας τοῦ Σάχου, πρὸς τινὰ ἐν Τεχεράνῃ φίλον.

Ο ΟΥΣΒΕΚ ΧΑΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΕΣΣΙΡΙΝ

Ἔστωσαν τὰ ῥόδα Σου πάντοτε ἀνθισμένα. Ἀφ' οὗ διήλθομεν ἀπείρους σελήνας ἐπὶ τῶν νώτων τοῦ ἀφρίζοντος ἵππου, ἐφθάσαμεν εἰς τινὰ πόλιν, ἥτις, καθ' ἃ ἤκουσα, εἶναι ἡ τρίτη τῆς Αὐτοκρατορίας, καλεῖται δὲ Μασσαλία. Ὁ λαὸς συνηγμένος μᾶς περιέμενε, καὶ μετ' ἀγαλλιᾶσεως μᾶς ὑπεδέχθη. — Φαντάσου ὅτι οἱ ἄνθρωποι τοῦ τόπου τούτου ἐξελέξαντο διὰ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν τὰ πένθιμα χρώματα, ἅτινα φοροῦσιν εἰς τὰς κηδείας τῶν Σάχηδων οἱ μυρολόγοι τοῦ Τεχεράν. Ἐχουσι δ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν στρογγύλα τινὰ πράγματα, ὁμοιάζοντα μὲ καπνοδόχους. Δὲν εἶδον τίποτε γελιοότερον ἀπὸ τὴν θέαν Εὐρωπαίου, καὶ ἀπορῶ πῶς αὐτοὶ οἱ Γάλλοι, τῶν ὁποίων ὅλα τὰ βιβλία ἐπαινοῦσι τοὺς ὠραίους τρόπους, δύνανται νὰ ἔχωσι τὴν ἐλαχίστην χάριν, περιβεβλημένοι μὲ ἐνδυμα ἀπολήγον εἰς δξὺ ὡς ἡ οὐρὰ τοῦ πτηνοῦ. Ὅσον διὰ τὰς γυ-

ναῖκας, ὅλαι εἰσὶ στρεβλωμένοι. — Φαντάσου τὴν ἀπορίαν μου ὅταν ὁ διερμηνεὺς μου, εἰς ὃν ἐφηνέρωσα τὴν λύπην μου ἐπὶ τούτῳ, μὲ εἶπεν ὅτι αἱ Γαλλίδες δὲν εἶναι ἐκ φύσεως στρεβλότεραι τῶν ἡμετέρων γυναικῶν, ἀλλ' ὅτι στρεβλοῦνται οὕτως ὑπείκουσαι εἰς τινὰ σύμβασιν καλουμένην συρμόν, ἀγνοῶ ὑπὸ τίνος ἐπιβαλλομένην. Ἐγνώριζον ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν ἀγνώστοις χώραις ἄγριαι φυλαὶ, ὧν αἱ γυναῖκες ἀσχημίζονται ἐκουσίως δι' ἐγχειρίσεων ἐπὶ τῆς ῥινόδος, ἀλλ' οὐδέποτε ἤθελον φαντασθῆ ὅτι αἱ Γαλλίδες, αἱ θεωρούμεναι ὡς αἱ χαριέστεραι καὶ μᾶλλον φιλάρεσκοι τῶν Εὐρωπαϊῶν γυναικῶν, ἤθελον μιμηθῆ τὴν βάρβαρον ταύτην συνήθειαν.

Μόλις ἀπεβιβάσθην εἰς Μασσαλίαν, εἰσῆλθον εἰς μικρὰ δωμάτια ἐπὶ τροχῶν ἱστάμενα, καὶ μέγα τι ζῶον, ἀποπνέον πῦρ διὰ τοῦ στόματος καὶ καπνὸν διὰ τῆς ῥινόδος, ἀφῆκε φωνὴν ἡχηρὰν καὶ ἤρξατο φεῦγον μετὰ παραδόξου ταχύτητος, σύρον μετ' αὐτοῦ περίπου εἴκοσιν οἰκίας τρεχούσας. Ἡ πτῆσις τῆς χελιδόνος μόλις δίδει ἰδέαν τῆς ταχύτητος ἡμῶν. Δὲν δύναμαι λοιπὸν νὰ σε πληροφορήσω περὶ τῆς θεᾶς τοῦ τόπου. Δὲν ἔβλεπον καθ' ὅλον τὸ διύστημα εἰμὴ μεγάλα δένδρα, ἀπερχόμενα ὀπισθεν ἡμῶν καὶ ὑψοῦντα τοὺς βραχίονας πρὸς τὸν οὐρανόν. Οἱ Εὐρωπαῖοι ταξειδεύουσι μόνον καὶ μόνον ὅπως φθάσωσι, καὶ πάντοτε φθάνουσιν, ἐκτὸς ἐὰν τὸ μέγα ζῶον ὅπερ ἔλκει τὰς οἰκίας διαρραγῇ καθ' ὅδον, καθὼς κανόνιον γέμον πυρίτιδος. — Τότε πληγόνει τοὺς ὁδοιποροῦντας, ὅταν δὲν τοὺς φονεύει· οἱ πληγωμένοι ἀπευθύνονται εἰς τοὺς δικαστάς, οἵτινες καταδικάζουσι τοὺς ἰδιοκτήτας τοῦ ζώου ν' ἀποζημιώσωσι διὰ ποσὺ τινος χρημάτων τοὺς ἀπολέσαντας τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα. — Φαίνεται ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν τόπον τὰ χρήματα ἱατρεύουσι θαυμάσια ὅλας τὰς πληγὰς.

Ἄμα ἀφίχθημεν εἰς Παρισίους, τὴν ἀντίζηλον ταύτην τῆς ἡμετέρας πόλεως τοῦ ἡλίου, μᾶς ὠδήγησαν εἰς μεγάλην τινὰ αἶθουσαν καλῶς φωτισμένην, καλουμένην Ἰταλικὸν θέατρον. — Πέριξ τῆς αἰθούσης ταύτης εὐρίσκονται κιβώτια ἐν οἷς συσφίγγονται τέσσαρα ἢ πέντε ἄτομα, καίτοι δύο μόλις εὐχερῶς δύνανται νὰ εἰσέλθωσιν. Οἱ Χάναι καὶ οἱ Ἀγάδες τῆς Δύσεως κλείονται τρεῖς τῆς ἐβδομάδος ἐντὸς τῶν κιβωτίων τούτων, ὅπως ἀκούσωσιν ἐν μέσῳ τῆς πυκνῆς καὶ ἀνυποφόρου θερμότητος γυναικᾶς τινος καὶ ἀνδρᾶς ἱσταμένους ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ψάλλοντας εἰς γλῶσσαν τὴν ὁποῖαν οἱ πλείστοι τῶν ἀκούοντων δὲν ἐννοοῦσιν. Ἐκείνη ἡ σύμβασις περὶ τῆς ἀνωτέρω σὲ ὁμῖλουν ἀπαιτεῖ ὥστε οἱ πλούσιοι νὰ διασκεδάζωσι τοιοῦτοτρόπως. — Τὸ ἐνοίκιον ἐνὸς ἐξ αὐτῶν τῶν κιβωτίων κοστίζει ἀκριβότερα, ἀναλόγως, ἢ ὅτι τὸ ἐνοίκιον ὁλοκλήρου οἰκίας· ἀλλ' ὅταν τις κέκτηται θεωρεῖον εἰς τὸ

Ἰταλικὸν θέατρον λαμβάνει εὐθὺς ὑπόληψιν, καὶ ἐν Εὐρώπῃ ἡ ὑπόληψις ἀγοράζεται, ὅπως τὰ πάντα. Ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος ἀξίζει ἀναλόγως τῶν χρημάτων ὅσα ἔχει. — Ὁ δεῖνα ἀξίζει ἐν ἑκατομύριον, ὁ ἄλλος δύο ἑκατομύρια· ὁποῖος δὲν ἔχει τίποτε δὲν ἀξίζει πολὺ, καὶ βλέπω ὅτι ἕκαστα κάλλιστα νὰ παραλάβω, πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, σάκκον πλήρη ρουπῶν.

Ἄλλην ἡμέραν θὰ σε ὁμιλήσω περὶ τοῦ Χρηματιστηρίου, μεγάλης οἰκίας μὲ στήλας, ἥτις ὁμοιάζει ὀλίγον τοὺς ναοὺς μας· εἶναι δὲ ἀγορὰ, ἐν ἣ συνάζονται καθ' ὥρισμένην τινα ὥραν διὰ νὰ πωλήσωσιν ὁ τι δὲν ἔχουσι καὶ ν' ἀγοράσωσιν ὁ τι δὲν ὑπάρχει. — Ἐκεῖ ὁμιλεῖται γλῶσσαι ἀγνώστος εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον. — Ἐκαστος πλησιάζων τὸν ἄλλον ἐρωτᾷ: «ποῦ εὐρίσκονται τὰ χρεώγραφα;» Φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ τρόπος τοῦ χαιρετᾶν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν.

Δὲν σὲ κρύπτω ὅτι μετέβην εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν τῶν νυκτερινῶν ἐορτῶν, τὰς ὁποίας ὀνομάζουσι χοροὺς. Ἡ στενοχωρία ἦτον ὑπερβολικὴ· ἕκαστος ἐπάτει τοὺς πόδας τοῦ γείτονος, καὶ ἀδύνατον νὰ γυρίσῃ τις χωρὶς νὰ κτυπήσῃ τὸν ἄλλον. Μὲ εἶπον ὅτι ὅσον μεγαλειτέρα ἡ στενοχωρία τόσον εὐμορφώτερος ὁ χορὸς. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀπαιτεῖ ὁ συρμός, καὶ μεταξὺ μας ἃς ὁμολογήσωμεν ὅτι αὐτὸς ὁ συρμός εἶναι πολὺ παράξενος ἄνθρωπος. — Εἶδον ἐκεῖ ἄνδρας οἵτινες ἔμειναν ὅλην τὴν νύκτα στενοχωρημένοι εἰς μίαν γωνίαν. Ἐβαρύνοντο καθ' ὑπερβολὴν, ἀλλὰ ἐμειδίον μὲ τὴν ἄκραν τῶν χειλέων, διὰ νὰ κρύψωσι τὰ γαστήρια τῶν καὶ ἔλεγον δυνατὰ ὅτι ποτὲ δὲν εὐρέθησαν εἰς ὠραιότεραν συναναστροφὴν. — Αἱ γυναῖκες ἦσαν ἀπειραι καὶ τόσον ἐλαφρὰ ἐνδεδυμένοι ὥστε δὲν ἐσκέφθην κἄν νὰ παρατηρήσω τὸ χρῶμα τοῦ φορέματός των. — Ὅποια λευκότης. Ὅποιοι ὠραῖοι ὤμοι. Μία τῶν γυναικῶν αὐτῶν ἔρριψεν ἐπ' ἐμοῦ ἐπανειλημμένως βλέμματα τόσον φλογερὰ ὥστε ἤθελα δράμει νὰ τὴν φιλήσω, ἐὰν δὲν μὲ ἔλεγον ὅτι τοῦτο δὲν ἐπετρέπετο, καθόσον ἤθελε βλάψῃ ὅχι μόνον τὴν ὑπόληψιν τῆς κυρίας, ἀλλὰ προπάντων τὸ χρῶμα καὶ τὸ πρόσωπόν της, σχηματιζόμενα ἀπὸ διπλοῦν χρῶμα φαρμακευτικῶν οὐσιῶν, ἐξ ὧν τὰ συνηθέστερα εἶναι τὰ καλὸν λευκὸν μαργαριταρίου καὶ καρυῖνον.

Ἡθέλησα ἐπίσης νὰ παρενθῶ εἰς διασκεδάσιν ἄλλου εἶδους, ἀλλὰ πολὺ ζωηρότερον τὸν χορὸν τῆς Ὀπερας. Φαίνεται ὅτι εἰς αὐτὸν τὸν χορὸν τρέχουσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, καθότι εἶδον μεγίστην αἰθουσαν φωτιζομένην ὑπὸ τριάκοντα ἡλίων ἐκ κρυστάλλου καὶ ἀνθρώπους ὅλων τῶν χωρῶν περιδινίζοντας ὅλην τὴν νύκτα καθὼς οἱ ἡμέτεροι δερβίσαι. Ὑπῆρχον μεταξὺ τοῦ ἀλλοκότου τούτου συρφετοῦ καὶ ἄνθρωποι τοῦ τόπου μας καὶ τοῦτο εἶδον μὲ ἀπορίαν· ἀλλὰ τοὺς ἐγνώρισα εὐκόλως ἐκ τῶν χρυσοῦφάν-

των φορεμάτων και των κωνοειδών πέλων. Ἡ εὐκοσμία απαιτεῖ ὥστε αἱ γυναῖκες εἰς τὰ μέρη ταῦτα νὰ φέρωσιν ἐπὶ τοῦ προσώπου τεμάχιον ὑφάσματος μαύρου ἢ κυανοῦ, καλουμένου λύκου· ἀλλ' ἐὰν τὸ πρόσωπόν των κρύπτεται, οἱ ὧμοι εἶναι ἐντελῶς ἀσκεπεῖς.—Νέα τις γυνὴ ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ ἐτόλμησα νὰ τῇ ἀπευθύνω τὸν λόγον. «Ἄνθος τῶν ἐαρινῶν νυκτῶν, εἶπον, τί ἀπαιτεῖς ἀπὸ τὸν θεράποντά σου;» Μοὶ ἀπεκρίθη τοὺς ἐξῆς λόγους· «Μὲ πληρόνεις τὸ δεῖπνον;»

Ἰδού αἱ πρῶταί μου ἐντυπώσεις ἀφ' οὗτου ἐφθασα εἰς τὸ Τεχεράν τῆς Γαλλίας. Ἡρώτησα πῶς ἤμπορῶ νὰ σοὶ πέμψω τὴν παρούσαν καὶ ἔμαθον ὅτι ἀρκεῖ νὰ τὴν ῥίψω εἰς μικρὰν ὀπὴν ἐπὶ τῆς θύρας ἐμπόρου πωλοῦντος σάκχαριν καὶ κανέλλαν καὶ καλουμένου παντοπώλου.—Μανθάνω δὲ ὅτι ἀνθρώπος τις φορῶν πῆλον δερμάτινον θὰ ἔλθῃ νὰ τὴν παραλάβῃ καὶ νὰ σὲ τὴν στείλῃ.—Ὅλα αὐτὰ μὲ φαίνονται λίαν ἀπίθανα.

Χαῖρε, καὶ βλέπε πάντοτε τὰς νύμφας Οὐρὶ εἰς τὰ ὄνειρά σου.

Παρίσια, τὴν 22 τῆς σελήνης Γεμιάδ. ΟΥΓΒΕΚ.

ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΣ ΗΜΙΟΝΟΥ

Εἰς τὰ περὶ μακροβιότητος ἀνθρώπων καὶ ζώων ποικίλα παραδείγματα, ἅτινα ἀναφέρει ἡ ἀξιόλογος πραγματεία τοῦ κ. Δ. Κ. Κυριακοπούλου, ἡ δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ 161 ἀριθμῷ τῆς Ἑστίας, ἃς προστεθῇ, ἐὰν μὴ ἀπαρέσκη τῇ Διευθύνσει τῆς Ἑστίας, καὶ τὸ περὶ τίνος ἐν Ἀθήναις ἡμιόνου, ὅστις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἔζησεν ὀγδοήκοντα ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τοῦ ἡμιόνου τούτου ἱστορημένα εἶναι κάπως περιέργα, νομίζομεν ὅτι θέλομεν προξενήσῃ εὐχαρίστησιν τινὰ τοῖς ἀναγνώσταις τῆς Ἑστίας, αὐτολεξεῖ γνωστοποιούντες αὐτοῖς τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ὁ Ἀριστοτέλης μνημονεύει τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἡμιόνου. Τὸ χωρίον τοῦτο, ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν τῷ ἔκτῳ βιβλίῳ τῆς περὶ Ζώων Ἱστορίας τοῦ σοφοῦ Σταγειρίτου, ἔχει ὥδε πῶς: «Ζῆ δὲ ἡμίονος ἔτη πολλά. Ἦδη γὰρ τις βεβίωκε καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη· οἷον Ἀθήνησιν ὅτε τὸν νεῶν ὠκοδόμουν· ὃς καὶ ἀφαιμένος διὰ γῆρας, συναμπρεῦον παραπορευόμενος παρῶν τὰ ζεύγη πρὸς τὸ ἔργον· ὥστ' ἐψηφίσαντο μὴ ἀπελαύνειν αὐτὸν τοὺς σιτοπῶλας ἀπὸ τῶν τηλιῶν.»

Περὶ τοῦ ἡμιόνου τούτου ἔχουσι γράφει μετὰ καὶ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ ἕτεροι συγγραφεῖς, ὁ Πλίνιος, ὁ Αἰλιανός, ὁ Ἀππιανός καὶ ὁ Πλούταρχος. Ὁ τελευταῖος οὗτος μάλιστα παρέχει ἡμῖν λεπτομερείας τινὰς οἷον ἐξηγητικὰς καὶ διορθωτικὰς τοῦ ἀνω παρατεθειμένου χωρίου τοῦ Ἀριστοτέλους. Πληροφορεῖ ἡμᾶς δὲ δὴ ὅτι ὁ ναός, τῆς οἰκοδομῆς τοῦ οὐλοῦ μναίαν ποιεῖται ὁ Ἀριστοτέλης, εἶναι ὁ ὑπὸ

Περικλέους ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως κατασκευασθεὶς καὶ τῇ Παρθένῳ Ἀθηνᾷ ἀφιερωθεὶς, καὶ ὅτι ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, θαυμάσας τοῦ ζώου τὴν φιλοτιμίαν, οὐχὶ ἐψηφίσαντο νὰ μὴ ἀποδιώκωσιν οἱ σιτοπῶλαι τὸν ἡμίονον προσερχόμενον, τροφῆς ἕνεκα, ταῖς τηλιαῖς,¹ ἀλλ' ὅτι οὗτος ἤθελε τρέφεσθαι δημοσίαις δαπάναις, ὡς ἐὰν ἦτον ἀθλητῆς, ἐν τῷ ἄλθῳ τῆς ἡλικίας καθίστα ἀνίκανον πλέον πρὸς τοὺς ἀγῶνας.²

¹ Ἐν Ληξουρίῳ, 6 Φεβρουαρίου 1879.

ΣΗΓΡΙΑΝ Α. ΣΕΡΕΜΕΤΣΕ.

ΜΩΡΙΑΙ

α'. Τὸ νομίζειν ὅτι ὅσῳ πλείονά τις τρώγει τόσον γίνεται παχύτερος καὶ βρωμαλαιότερος.

β'. Τὸ νομίζειν ὅτι ὅσῳ πλείονας ὥρας οἱ παῖδες σπουδάζουσιν ἐν τῷ σχολείῳ τόσῳ ταχύτερον μανθάνουσιν.

γ'. Τὸ συμπεραίνειν ὅτι ἐὰν ὁ περίπατος εἶναι ὑγιεινός, ὅσῳ οὗτος γίνεται βιαιότερος καὶ μᾶλλον ἐξαντλητικὸς πλείοντον κἂλὸν παράγεται.

δ'. Τὸ νομίζειν ὅτι τὰς ὥρας τὰς ὁποίας ἀφαιρεῖ τις ἀπὸ τοῦ ὕπνου τοῦ τὰς κερδαίνει.

ε'. Τὸ θεωρεῖν ὅτι τὸ μικρότερον δωμάτιον τῆς οἰκίας εἶναι τὸ ἀρμόδιον διὰ τὸν ὕπνον.

ς'. Τὸ φαντάζεσθαι ὅτι τὸ φάρμακον διὰ τοῦ ὁποίου θεραπεύεται τις ἀμέσως εἶναι καλὸν, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα.

ζ'. Τὸ διαπραττεῖν πρᾶξιν τινὰ ἥτις καθ' ἑαυτὴν φαίνεται βλαβερὰ, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ὅπως δῆποτε θέλει ὁ πράττων ταύτην διέλθῃ ἀτιμώρητος.

η'. Τὸ συμβουλεύειν ἄλλον νὰ λάβῃ φάρμακον τὸ ὁποῖον ἐδοκιμάσαμεν ἐφ' ἡμῶν, χωρὶς νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν οἱ ὅροι εἰσὶν οἱ αὐτοί.

θ'. Τὸ τρώγειν ἀνευ ὀρέξεως, ἢ τὸ ἐξακολουθεῖν τὸ φαγητὸν μετὰ τὸν κόρον, ἀπλῶς πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς γεύσεως.

ι'. Τὸ ἀποβάλλειν μέρος τῆς ἐνδυμασίας ἀμέσως μετὰ τὸν περίπατον, ἐνῷ ὁ ἀπλούστερος ἀμαξηλάτης γινώσκει ὅτι ἐὰν δὲν θέσῃ κάλυμμα ἐπὶ τοῦ ἵππου τοῦ ἅμα ὡς παύσῃ τὴν ἐργασίαν τὸν χειμῶνα, θέλει χάσῃ τοῦτον ἐκ πνευμονίας.³

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἵππων τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῷ κόσμῳ, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν τῆς Κίνας καὶ Ἰαπωνίας, ἀνέρχεται εἰς 58 περίπου ἐκατομμύρια.

1. Τηλιαί: Πλεκτὰ καὶ κοῖλα κἀνίστρα, τὰ ὁποῖα ἐγείμζον οἱ σιτοπῶλαι ἐξ ἑκάστου τῶν ὑπ' αὐτῶν πωλούμενων σιτικῶν καρπῶν καὶ οὕτω καθ' ἑκάστην ἐξέθετον ἑκαστος ὡς δείγμα τοῦ πωλουμένου εἶδους ἐξω τοῦ ἑαυτοῦ σιτοπωλείου. Αὐτὸ τοῦτο ποιοῦσι καὶ σημερον ἔτι οἱ σιτοπῶλαι ἐν Κεφαλληνίᾳ.

2. Ἰδε Πλούταρχος «Πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερον κτλ.»

3. Ἀθην. α. ε. σ.

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Εἰς τακτικὸς πελάτης καφενεῖου πρὸ τὸν διευθυντὴν αὐτοῦ:

— Τί νὰ σᾶς εἰπῶ, κύριέ μου· ὁ καφές σας εἶνε καὶ καλὸς καὶ κακός... Εἶνε καλός, διότι δὲν ἔχει καθόλου κριθάρι· ἀλλ' εἶνε καὶ κακός, διότι... δὲν ἔχει καθόλου καφέ!

— Ἐκαμα τὴν διαθήκην μου, ἔλεγε σύζυγός τις, καὶ ἀφίνω ὅλην μου τὴν περιουσίαν εἰς τὴν σύζυγόν μου, μὲ μόνον τὸν ὄρον, νὰ ἔλθῃ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατόν μου εἰς δεύτερον γάμον.

— Καὶ διατί;

— Εἶμαι βέβαιος τοιουτοτρόπως, ὅτι θὰ εὐρεθῇ τοῦλάχιστον εἰς ἄνθρωπος, ὅστις θὰ κλαύσῃ τὸν θάνατόν μου.

Γινώμαι καὶ σκέψεις ἠθικαὶ τοῦ δουκὸς

ΔΕ-ΛΑ-ΡΟΣΦΟΥΚΩ

[Μετάφρασις Γ. Ζωχιου.]

92.

Ὁ διανοίγων τοὺς ὀφθαλμοὺς τετυφωμένου λυπηρὰν προσφέρει αὐτῷ ὑπηρεσίαν, καθὼς μετὰ λύπης ἐδέχθη τὴν ἀπὸ τῆς μανίας αὐτοῦ θεραπείαν ὁ παράφρων ἐκείνος Ἀθηναῖος, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ὅλα τὰ εἰς τὸν λιμένα Πειραιῶς καταπλέοντα σκάφη πλοῖα ἦσαν αὐτοῦ ἰδία.

93.

Οἱ γέροντες προθύμως δίδουσι καλὰ παραγγέλματα, δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ τρόπου παρηγοροῦσι τὴν λύπην, ἣν αἰσθάνονται, μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ δώσωσι κακὰ παραδείγματα.

94.

Τὰ μεγάλα δνόματα δὲν ἐπαίρουσιν, ἀλλὰ καθαιροῦσι τοὺς μὴ γινώσκοντας τὸ πῶς τοιοῦτοι ὄγκοι βαστάζονται.

95.

Σημεῖον προτερήματος ἐξόχου εἶναι ὁ ἐκ εἰρήματος ἄκρως φθονοῦντος ἀνθρώπου ἔπαινος αὐτοῦ.

96.

Ἐνίοτε ἡ ἀγνωμοσύνη τοῦ ἀχαρίστου εἶναι ἥττον ἀξιοκατάκριτος τῶν τρόπων τοῦ εὐεργετήσαντος αὐτόν.

97.

Ἀπατῶνται οἱ νομίζοντες ὅτι ὁ νοῦς διαφέρει τῆς κρίσεως, διότι οὐδὲν ἄλλο ἢ κρίσις εἶναι, εἰμὴ τὸ ἐξαίσιον φῶς τοῦ ἀνθρωπίνου νοός· εἰσδύει δὲ τὸ φῶς αὐτὸ εἰς τῶν πραγμάτων τὰ βάθη, καὶ φωτίζει τὰ σημειώσεως ἀξία, καὶ καθιστᾷ ὁρατὰ τὰ ἀδιόρατα. Ἀναμφισβητήτως δὲ τὰ εἰς τὴν κρίσιν ἀποδιδόμενα ἀποτελέσματα ἀποκαλύπτει εἶναι τοῦ ἀφθόνου φωτός τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

98.

Ἀπαντες ἐπαινοῦσι τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας αὐτῶν, τὴν τελειότητα ὅμως τοῦ νοός αὐτοῦ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ ἐπαινέσῃ.

99.

Λεῖον λέγεται τὸ ἦθος τοῦ μὴ συλλαμβάνοντος κατὰ νοῦν πονηρόν τι ἢ ἀγροῖκον.

100.

Κόλαξ εἶναι καὶ ὁ αἰμύλος, ἀλλὰ θωπεύει κατὰ τρόπον ἀρεστόν.

ΑΛΠΘΕΙΑΙ

* Ἡ τιμὴ, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, εἶνε ἀνωτέρα πάντων τῶν ἄλλων καθηκόντων· ἀναπληροῖ πολλὰς ἄλλας ἀρετὰς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον παραβλεπομένης ἀπὸ τὰς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ πολλὰς μαρανθείσας πεποιθήσεις, καὶ ποριστάνεται ὡς κυβερνήτης τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν. Ἡ τιμὴ, χαρακτῆρα ἔχουσα ἀόριστον, εἶνε ἀνωτέρα καὶ τοῦ νόμου καὶ τῆς ἠθικῆς· καὶ δὲν ὑποπίπτει μὲν εἰς τὴν διὰ τοῦ λόγου ἐρευναν, ἀλλὰ τὴν αἰσθανόμεθα, εἶνε ὁρησκειά. Ἐὰν ἐξησθῇ εἰς τὴν καρδίαν μας τὸ ὁρησκευτικὸν αἶσθημα, ἃς τηρήσωμεν ἀκέραιον τὸ τῆς τιμῆς. (Octave Feuillet.)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μετὰ τὸν γαλλογερμανικὸν πόλεμον πολλὰ ἔργα ζώοντων καλλιτεχνῶν ἐπωλήθησαν εἰς τιμὰς ὑπερόγκους. Ἐσχάτως ἡγόρασέ τις τὴν Καλύδην τοῦ ἀνθρακῆος τοῦ γάλλου ζωγράφου Θεοδώρου Ρουσσῶ ἀντὶ ἑκατοντακισχιλίων φράγκων, καὶ ἕτερος μικρὸν τινα πῖνακα τοῦ Meissonier, ἀπεικονίζοντα Καταυλισμὸν θωρακοφόρων, ἀντὶ ἐβδομήκοντα πέντε χιλιάδων.

Πρὸς φωτισμὸν τοῦ Καπιτωλίου τῆς Οὐασινγκτωνίας γενήσεται προσεχῶς χρῆσις ἡλεκτρικοῦ φωτός. Κατὰ τὸ σύστημα, ὅπερ ἐνεκρίθη, τέσσαρες μηχαναὶ θὰ ὦσιν ἐπαρκεῖς πρὸς φωτισμὸν τῆς αἰθούσης τῶν συνεδριάσεων, ἐν ᾗ μέχρι τοῦδε ἀπητῶντο χίλιοι πεντακόσιοι καὶ πλέον λαμπτήρες φωταερίου. Τὴν λάμψιν τοῦ ἡλεκτρικοῦ φωτός, ὅπως μὴ βλάβῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς, θὰ μετριάζωσι σφαῖραι ὑέλιναι κίτρινον ἔχουσαι χρωματισμόν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας καταγίνεται φιλοπόνως εἰς τὰ γράμματα. Πέρυσιν ἐδημοσίευσε μετάφρασιν εἰς τὸ πορτογαλικὸν τοῦ Ἀμλέτου τοῦ Σαίξπηρ. Νῦν δὲ, ὡς γράφουσι πολλὰ εὐρωπαϊκὰ ἐφημερίδες, ἐτοιμάζει μετάφρασιν ἑτέρων δύο δραμάτων τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τοῦ Ἐμπόρου τῆς Βερετίας καὶ τοῦ Ὀδελου.

Ἐν Λονδίῳ σκέπτονται νὰ ἐπιστεγάσωσι διὰ κρυσταλίνου θόλου μίαν τῶν μεγάλων ὁδῶν τῆς πόλεως ἐκείνης, τὴν Ὀδὸν ἀντιβασιλέως. Τοιουτοτρόπως δὲ ἡ ὁδὸς αὕτη θὰ προφυλάσσεται ἀπὸ τῶν ἀνέμων, τῆς βροχῆς καὶ τῆς χιόνος. Τὴν νύκτα θὰ φωτίζεται δι' ἡλεκτρικοῦ φωτός.

«Ο Φρειδερίκος Σουλιέ ἦτο ἄσκημος καὶ πτωχὸς πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν Διαβόλου Ἀπομνημονευμάτων, μυθιστορήματος βαθεῖαν ἐμπονήσαντος αἰσθανοῦν εἰς τὸ παρισινὸν κοινόν. Ἐν τῇ μυθιστορήματι ἐκείνῳ ἀπεικονίζοντο ἀποτρόπαιοι καὶ βδελυρότατοι σκηναὶ τοῦ παρισινοῦ βίου. Ἴνα δέ τις ἐννοήσῃ πῶς συγγραφεὺς ἠθικώτατος, ὡς ὁ Σουλιέ, ἠδυνήθη νὰ περιγράψῃ τοιαῦτα αἵσχη, δεόν νὰ ἀναγνώσῃ ὅσα οὗτος ἔγραψεν ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ βιβλίου του. «Οἱ Παρίσιοι ὁμοιάζουσι τῷ πύθῳ τῶν Δαναίδων· ῥιπτόμενα ἐν αὐτῷ, τὰ θνητὰ πόληματά τῆς νεότητος, τὰ σχέδια τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας, καταπίνει ἀνεπιστρεπτέ! Ὁ νεανίαί, οὗς ἀγαθὴ Μοῖρα κρατεῖ μακρὰν τῆς καταράτου πόλεως, ἀν' εὐγενὲς φιλοδοξία φλέγῃ τὰ ὑμέτερα στῆθη, μὴ ἔλθῃτε εἰς Παρίσιους. Ἐκεῖ τὸ δημόσιον, ἀντὶ νὰ τείνῃ προσεκτικὸν τὸ οὖς, ἵνα ἀκούσῃ τοὺς λέγοντας τὰ καλὰ καὶ τίμια, ἀκροᾶται τὸν ἀντίον προθύμως βάνουσα διηγήματα ἀγοραίου τινὸς συγγραφέως ἢ χυδαίας μυθοπλαστίας ἐφημερίδων ποινικῶν δικαστηρίων. Καὶ θὰ ἐπιβάλλῃ τὸ δημόσιον σιωπὴν εἰς τὴν μουσικὴν ὑμῶν, ἀν' δὲν προτιθῇται νὰ τέρψῃ αὐτό. ἔχει ἀνάγκη ἐρεθιστικῶν διὰ νὰ ἐξεγείρωσι τὰς ἀπονεναρκωμένας αἰσθήσεις του. Ἐχέτε, θάκούσῃτε αὐτὸ κραυγάζον, ἔχέτε ἔρωτας ἀθεμίτους, ἢ ὄργια φρικώδη νὰ μοι διηγηθῇς; Οὐλῇ τότε, θὰ σ' ἀκούσω ἐπὶ μίαν ὥραν, καθ' ἣν θὰ αἰσθανθῶ τὸν τραχὺν σου κάλαμον κεντῶντα τὴν τυλῶδην καὶ γαγγραινωθεῖσαν εὐαίσθησίαν μου. ἄλλως, σίγα, ἀπόθανε ἐν ἀθλιότητι καὶ ἐν ἀφανείᾳ! ἐν ἀθλιότητι, ἥτοι ἐν καταφρονήσει· ἐν ἀφανείᾳ, ἥτοι ἐν βασιάνῳ, ἢν ἀριστα ἐκφράζει ἡ λέξις αὕτη καὶ μόνη. Ἀλλ' ἀποτροπιάζεσθε τοιαύτην τύχην, ὧ νεανίαί, καὶ τότε τί θὰ ποιήσῃτε; Θὰ λάβῃτε ἀνὰ χεῖρας τὸν κάλαμον καὶ φύλλον χάριτος καὶ θὰ ἐπιγράψῃτε, Διαβόλου ἀπομνημονεύματα. Θὰ εἴπητε δὲ τοῖς ἀναγνώσταίς ὑμῶν. «Θέλετε λοιπὸν πράγματα θεοστυγῇ, ἵνα εὐφρανθῇτε; γεννηθήτω τὸ θέλημα ὑμῶν, αὐθένται· ἰδοὺ, σὰς παρουσιάζω ἐλάχιστον μέρος τῆς ὑμετέρας ἱστορίας.» Ἰπὸ τοιούτων ἰδεῶν ἐμφορούμενος, ἔγραψεν ὁ Φρειδερίκος Σουλιέ τὸ ἀλλόκοτον ἐκεῖνο βιβλίον.

«Περὶ τῆς εὐφραδείας τοῦ κ. Λάσκερ κατεχωρίσθησαν ἐν τῇ ἐφημερίδι τῶν γερμανῶν σημειογράφων οἱ ἐπόμενοι ἀριθμοί, ληφθέντες ἐκ τοῦ σημειογραφικοῦ γραφείου τοῦ γερμανικοῦ Κοινοβουλίου. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1865, ἀφ' οὗτο ὁ κ. Λάσκερ ἐγένετο βουλευτὴς, ἀπήγγειλεν ἐν ταῖς βουλαῖς τῆς Πρωσίας καὶ ἐν τῷ γερμανικῷ Κοινοβουλίῳ 927, 745, 328 λέξεις, τουτέστι 1540^α τόσας, ὅσας περιέχει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη (τὸ πρωτότυπον ἄρ' ἔγε, ἢ ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις, ἢ ἡ γερμανικὴ, ἢ ἄλλη τις;), 522^α τόσας,

ὅσας ἔγραψεν ὁ Γκαίτε καὶ 3912^α τόσας, ὅσας ἀπήγγειλεν ὁ Κικέρων ἐν τοῖς σωζομένοις τῶν λόγων του. Ἐὰν αἱ λέξεις πᾶσαι τοῦ Λάσκερ ἐγράφοντο ἐπὶ ταινίας χάρτου, ἡται εἰς αὐτὴν θὰ περιέβαλλε τὴν γῆν ὅλην ἐννεάκις, δηλαδὴ θὰ διήρχετο ἐννεάκις ἀπὸ Βερολίνου, διὰ τοῦ ἀτλαντικοῦ Ὀκεανοῦ, τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐκεῖθεν δὲ πάλιν εἰς Βερολίνον. Ἐὰν δὲ ὁ κ. Λάσκερ ἐξακολούθῃ ἀγορεύων οὕτω πῶς κατὰ τὰ δύο τρίτα βουλευτικῆς τινος περιόδου, ἡ ταινία, ἐὰν γραφῶσιν ἐπὶ ταινίας οἱ λόγοι του, θὰ δύναται νὰ φθάσῃ ἀπὸ τοῦ Βερολίνου μέχρι τῆς σελήνης.

«Μεγαλοπρεπὲς ἐκθεσις γάτων, γράφουσιν αἱ Νέαι Ἰδέαι, περιλαμβάνουσα 223 τοιούτους ἡνοίχθη τελευταῖον ἐν Λονδίῳ ἐν τῷ κερυσταλλίνῳ παλατίῳ. Ὁ ὠραιότερος πάντων ἀνήκει εἰς τὴν Μῆς Οὐάιχτμανν ἥτις πολλὰς κατέβαλε θυσίας διὰ τὴν ἀνατροφὴν καὶ διατήρησιν τῶν ὠραιωτέρων εἰδῶν· ἡ Μῆς Οὐάιχτμανν ἔλαβεν ἤδη διὰ τὸν ἐκτεθειμένον γάτον αὐτῆς 28 βραβεῖα ἐν διαφόροις ἐκθέσεσιν. Ὁ βαρύτερος πάντων εἶνε 17 ἀγγλικῶν λιτρῶν. Ὁ περιφημότερος γάτος ἐν τοῖς αἰλουρινοῖς χρονικοῖς εἶνε ὁ βασιλικὸς τὸμ καὶ ὅστις ἐξέπληξε τὰ ἀριστοκρατικὰ γραῖδια τοῦ Ἐδιμβούργου. Ἐξῆγιζεν 22 ἀγγλικὰς λίτρ., ἥτοι 8 περίπου ὀκάδας καὶ εἶχε τύχει λίαν ἐπιμελημένης ἀνατροφῆς.

«Κατὰ τὴν γνώμην τῶν διασημοτέρων ἱατρῶν, ἡ ἀναλὸς τροφὴ γεννᾷ τὴν καχεξίαν. Ὅταν εἰς τινα μέρη, γράφει ὁ φυσιολόγος Bérard, οἱ ἀτυχεῖς γεωργοὶ ἦσαν δούλοι, οἱ δὲ κύριοι τῶν γαιῶν, χάριν οἰκονομίας τοῦ ἄλατος, ὑπερτιμυμένον ὄντος, δὲν ἔδιδον αὐτοῖς οὐδὲ κόκκον τοῦ οὐσιώδους τούτου ἀρτύματος, κατήντησαν οὗτοι ἰσχυροὶ, πλήρεις ἐλμίνθων καὶ εἰς μαρτυρὸν περιπίπτοντες ἀνηλεῶς ἀπέθνησκον· οἱ δὲ ἱατροὶ, ἀνακαλύψαντες τὴν αἰτίαν, διὰ τῆς χορηγήσεως τοῦ ἄλατος ἀνέστειλαν τὸ κακόν.

Εἰς Ἀναγνωστῆς.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Τὸ γάλα, ἡ πρώτη τοῦ ἀνθρώπου τροφή, δίδεται νῦν ὡς φάρμακον, καὶ φάρμακον τελεσφόρως ἐνεργοῦν, εἰς πλείστας ὅσας ἀσθενείας. Ἰσχυρὰ παύουσιν ὅμως ἀνθρώποι μετὰ δυσαρεσκείας πίνοντες αὐτό, καὶ τῶν ὁποίων ὁ στόμαχος ἐπὶ πολὺ τὸ διατηρεῖ ἀπεπτόν. Οὗτοι ἀηδιάζουσιν ἐπὶ τέλους τὸ γάλα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδαμῶς δύνανται νὰ τὸ φέρωσιν εἰς τὸ στόμα αὐτῶν καὶ μάλιστα ἀν κατὰ ἱατρικὴν παραγγεῖλαι ὀφείλουσι νὰ μὴ λαμβάνωσιν ἄλλην τροφὴν ἐκ τῶν γάλακτος. Ἐὰν ὅμως μετὰ τοῦ γάλακτος βρασθῶσι φύλλα τινὰ μέντας, ταῦτα οὐ μόνον καταπαύουσι τὴν ἀηδίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πέψιν διευκολύνουσι.

ΑΘΗΝΗΣΙ—ΤΥΠΟΤΕ ΚΟΡΙΝΘΗΣ, ΟΔΟΣ ΜΙΑΤΤΑΣΟΥ ΚΑΙ ΝΙΚΙΟΥ, 14